

Julia Możdżeń

Uniwersytet Gdański. Wydział Historyczny

e-mail: julia.mozdzen@ug.edu.pl

ORCID ID: 0000-0003-4932-5546

S

Stare druki i rękopisy weterynaryjne w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu. Katalog

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/FT.2020.009>

Tekst jest opublikowany na zasadach niewyłącznej licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-ND 4.0).

Dr Julia Możdżeń jest absolwentką historii i etnologii na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu; do 2019 r. pracowała w Oddziale Zbiorów Specjalnych Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu, w Gabinecie Starych Druków. Obecnie zatrudniona w Instytucie Historii Uniwersytetu Gdańskiego. Zainteresowania badawcze: piśmiennosc w miastach w XV i XVI w. oraz wyobrażenia mieszkańców dawnych ziem pruskich. Zajmuje się także edytorstwem źródeł dla historii Gdańska i Torunia w pierwszej połowie XVI w. Obecnie kieruje grantem NCN pt. „Normowanie społecznej rzeczywistości w średniowiecznym i wczesnonowożytnym Toruniu” realizowanym przy Towarzystwie Naukowym w Toruniu.

S

Słowa kluczowe: stare druki XVI–XVIII w.; weterynaria; hodowla zwierząt; Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu; zbiory zabezpieczone

S

Streszczenie: Artykuł jest pokłosiem prac związanych z przygotowaniem wystawy okolicznościowej związanej z otwarciem Centrum Weterynarii na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu w roku akademickim 2018/2019. Zaprezentowano wówczas m.in. bogatą kolekcję starych druków o tematyce weterynaryjnej, które stały się podstawą do powstania prezentowanego katalogu. Autorka zbiera w nim nie tylko tytuły dotyczące *stricte* problematyki leczenia zwierząt, lecz także ich hodowli i pielęgnacji. Zbiory Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu (dalej: BU UMK) okazały się bardzo liczne. Zwłaszcza oświeceniowe piśmiennictwo weterynaryjne prezentuje wysoki poziom naukowy tego okresu, zasobny w dzieła założycieli i profesorów słynnych francuskich, niemieckich i polskich szkół weterynaryjnych XVIII w., np. Claude’a Bourgelata, Johanna Christiana Polycarpa Erxleben, Jakuba Gottlieba Wolsteina czy Krzysztofa Kluka. Część wstępna artykułu omawia cenniejsze pod względem naukowym i proveniencyjnym egzemplarze. Autorka prezentuje ponadto odnalezione w BU UMK zbiory hippatryczne pochodzące z biblioteki książąt von Hohenlohe-Ingelfingen z pałacu w Koszęcinie. Proweniencja ta była jak dotąd nieznana, podobnie jak fragmenty biblioteki rodu Potulickich oraz greclisty Karla Ottona Rehdantz.

Wprowadzenie

Prezentowany katalog jest pokłosiem wystawy okolicznościowej zorganizowanej z okazji otwarcia Centrum Weterynarii UMK w Toruniu w roku akademickim 2018/2019. Wystawa pt. „*Koń jaki jest każdy widzi*”. *Wystawa okolicznościowa poświęcona dziejom weterynarii na Pomorzu i w tradycji szkoły wileńskiej*, została zorganizowana przez autorkę w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu (dalej: BU UMK) w styczniu 2019 r. we współpracy z pracownikami Oddziału Zbiorów Specjalnych BU UMK i dr Jarosławem Sobolewskim z Centrum Weterynarii UMK¹. Wykonana wówczas kwerenda w zasobach starych druków BU UMK stała się podstawą do powstania niniejszego artykułu².

Powstanie kolekcji starych druków i rękopisów BU UMK wiąże się z założeniem Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w 1945 r. i utworzeniem biblioteki. Dzieje tego księgozbioru mają już swoją bogatą literaturę, której nie ma potrzeby tu przytaczać³. Obecnie (stan na grudzień 2019 r.) zbiory starodruczne BU UMK liczą 57 451 tytułów w 44 097 woluminach, a dzięki wprowadzaniu do inwentarza dawnych tzw. dubletów⁴, ich liczba stale rośnie. W księgozbiornie przeważają zbiory poniemieckie i literatura w tym języku. Wśród nich można znaleźć ponad 100 tytułów dotyczących szeroko rozumianych nauk rolniczo-gospodarczych odnoszących się do chorób zwierząt oraz nowożytną literaturę weterynaryjną kierowaną do różnych warstw społecznych. Są to zarówno proste zielniki, poradniki dla gospodarzy i hodowców, a także prace anatomiczne, farmaceutyczne i medyczne. Najdonioślejsze zabytki piśmiennictwa weterynaryjnego na ziemiach polskich zostały omówione w 1936 r. przez historyka weterynarii Aleksandra Perenca⁵, dlatego też w tym miejscu ograniczę się jedynie do krótkiego przeglądu cenniejszych i ciekawszych pod względem proveniencyjnym obiektów. Zaczęną od nielicznych w zbiorach BU UMK wydań polskojęzycznych.

Wśród tłumaczeń dzieł poświęconych hodowli i lecznictwu zwierząt gospodarskich wyróżnia się XVI-wieczne *Ruralium commodorum libri XII* żyjącego w latach 1233–1320 włoskiego autora Piotra Crescentyna⁶. Był to pierwszy wydany w języku polskim poradnik gospodarczy. Obejmuje wiedzę z zakresu rolnictwa, ogrodnictwa, hodowli zwierząt (w tym obszerny rozdział o hodowli ptactwa), myślistwa, pszczelarstwa, a także higieny oraz sztuki lekarskiej i weterynarii. Dzieło to oparte na wiedzy starożytnych autorów oraz na własnym doświadczeniu autora miało ok. 16 wydań

¹ J. Mozdzeń, E. Hudzik, *Cenne zbiory weterynaryjne*, Głos Uczelni, 2019, nr 1–2, s. 25–26.

² Prezentowany wstęp jest zmienioną formą wystąpienia konferencyjnego wygłoszonego podczas XXXVII Konferencji Problemowej Bibliotek Medycznych pt.: „Piśmiennicze dziedzictwo medycyny”, 16–18 września r., Bydgoszcz–Pelplin–Toruń, zorganizowanej przez Bibliotekę Medyczną Collegium Medicum im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy oraz Bibliotekę Uniwersytecką w Toruniu (dalej: BU UMK).

³ A. Mycio, *Struktura proveniencyjna rękopisów pochodzących z tak zwanych zbiorów zabezpieczonych w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu*, Folia Torunensia, t. 9–10: 2009–2010, s. 45–55; M. Strutyńska, *Struktura proveniencyjna zbioru starych druków Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu – przewodnik po zespołach. Problemy badawcze i metodologiczne*, Toruń 1999; eadem, *Badania proveniencyjne starych druków w Bibliotece UMK w Toruniu*, Folia Torunensia, t. 11: 2011, s. 53–60.

⁴ Dublety gromadzono z myślą o wymianie z innymi instytucjami, wraz z rozwojem badań proveniencyjnych zaprzestano tej praktyki i włącza się te egzemplarze do księgozbioru głównego.

⁵ W. Skrzypek, *Pierwsze wydanie „Historii lecznictwa zwierząt w Polsce...” sukcesem autorskim Aleksandra Perenca*, *Medycyna Weterynaryjna*, t. 47: 1991, s. 44–45.

⁶ A. Perenc, *Historia lecznictwa zwierząt w Polsce*, oprac. K. Millak, Wrocław–Warszawa 1958, s. 39–47; M. Janeczek, A. Chrószcz, T. Ozóg, N. Pospieszny, *Historia weterynarii i deontologia*, Warszawa 2012, s. 214–215.

w języku łacińskim, 14 we włoskim, 5 we francuskim, 3 w niemieckim i 2 w języku polskim (pierwsze z 1549 r.). W zbiorach BU UMK znajduje się drugie wydanie tychże *Ksiąg o gospodarstwie* (Pol.6.III.1). Z 1603 r. pochodzi natomiast pierwsze wydanie *Hippiki* Krzysztofa Monwida Dorohostajskiego (Pol.7.III.30)⁷, dzieło poświęcone w całości sprawie chowu, leczeniu i ujeżdżaniu koni, ozdobione pięknymi drzeworytami. Egzemplarz ten należał do biblioteki dworskiej rodu Kunheimów z Judyt (Kunheim Judittensche Bibliothek) w pow. bartoszyckim⁸.

W języku polskim w 1613 r. ukazało się także pierwsze wydanie *Zielnika* Szymona Syreniusza (Syreńskiego) (Pol.7.III.946), kładącego podwaliny pod polską botanikę. Jako student Akademii Krakowskiej w latach 1560–1569, zdobywał doświadczenie badawcze w wielu niemieckich ogrodach botanicznych, w 1577 r. uzyskał doktorat medycyny w Padwie, a od 1588 r. został profesorem botaniki na krakowskim uniwersytecie. Jego dzieło zawierające liczne recepty na schorzenia zwierząt gospodarskich, poparte własnymi badaniami na roślinach, zostało wydane pośmiertnie sumptem królowej Anny Jagiellonki⁹.

Nieco więcej należy powiedzieć o ciekawym egzemplarzu trzeciego wydania *Oekonomiki ziemiańskiej* Jakuba Kazimierza Haura z 1679 r. (Pol.7.III.76)¹⁰. Należał on do rodu Szyrynow z Hermanowic na obszarze dzisiejszej Białorusi. Książka ta nosi ślady intensywnego użytkowania, na wyklejkach gęsto zapisano odręcznie w języku polskim wiele recept na schorzenia końskie. Stan ówczesnej wiedzy sprawił, że wiele z nich to zaklęcia przeciw czarownicom zabierającym krowom mleko i wyrządzającym inne szkody w obejściu. Być może także informacje podane przez Haura w tym dziele poświęcone szkodliwej magii zainspirowały właściciela tego egzemplarza do zapisania remediów przeciw niej.

Naukowe polskojęzyczne piśmiennictwo weterynaryjne reprezentują przede wszystkim dzieła słynnego przyrodnika, pochodzącego z Podlasia, Krzysztofa Kluka¹¹ – kapelana rodziny Ossolińskich, doktora nauk wyzwolonych i fizjologii Szkoły Głównej Wielkiego Księstwa Litewskiego. W zbiorach BU UMK znajdziemy przypisywane mu czasopismo *Zoologia czyli zwierzętopismo dla szkół narodowych* (Pol.8.II.3016); *Botanikę dla szkół narodowych* (1785; Pol.8.I.87); trzytomowy *Dykcjonarz roślinny* (1786–1788; Pol.8.II.3806; Pol.8.II.3807); trzy tomy *Roślin potrzebnych, pożytecznych ... utrzymanie i zażycie* (1777–1788; Pol.8.II.4614; Pol.8.II.3039; Pol.8.II.4390); i bodaj najważniejsze czterotomowe dzieło *Zwierząt domowych i dzikich... początki i gospodarstwo 1779–1780*; Pol.8.II.4615; Pol.8.II.2423; Pol.8.II.4833; Pol.8.II.2848). Nie można pominąć oczywiście dziewięciotomowego *Dykcjonarza powszechnego medyki, chirurgii i sztuki hodowania bydła* przełożonego z j. francuskiego przez Walentego Kłossowskiego (1788–1793; Pol.8.II.1777/1–9)¹². Była to prawdziwa w rozumieniu tego słowa encyklopedia wiedzy medyczno-rolniczej, którą opracowali członkowie Towarzystwa Lekarzy we

⁷ A. Perenc, op. cit., s. 55–62; M. Janeczek, A. Chrószcz, T. Ożóg, N. Pospieszny, op. cit., s. 215–216.

⁸ M. Strutyńska, *Struktura proveniencyjna*, s. 41.

⁹ A. Perenc, op. cit., s. 69–71; M. Janeczek, A. Chrószcz, T. Ożóg, N. Pospieszny, op. cit., s. 219–220.

¹⁰ A. Perenc, op. cit., s. 75–79; M. Janeczek, A. Chrószcz, T. Ożóg, N. Pospieszny, op. cit., s. 220–221.

¹¹ Szerokie omówienie dzieł Kluka – A. Perenc, op. cit., s. 88–103; M. Janeczek, A. Chrószcz, T. Ożóg, N. Pospieszny, op. cit., s. 225–226.

¹² A. Perenc, op. cit., s. 118–120.

Francji – Pierre François Nicolas (1743–1816), Pierre de La Servolle (1747–1826) oraz Jacques de Marque. Treść ułożono alfabetycznie w systemie haseł. Zawiera wiele informacji i recept z dziedziny lecznictwa i hodowli zwierząt gospodarskich, do których zaliczono konie, owce, bydło, kozy, osły, muły i psy. Autorzy wykorzystali najnowsze prace francuskich pionierów lecznictwa koni m.in. Claude'a Bourgelata (1712–1779)¹³, Philippe'a Etienne'a Lafosse'a (1739–1820)¹⁴ i Georges-Louisa Le Clerc de Buffona (1707–1788)¹⁵. Komplet *Dykjonarza* posiada pieczęcie własnościowe Biblioteki Potulickich h. Grzymała gromadzonej w Potulicach k. Nakła (Bibliotheka Potuliciana). Zbiór ten zastąpił jako księgozbiór polskojęzyczny tworzony przez hrabinę Anielę Potulicką (1861–1932) w celu walki z kulturkampem¹⁶.

Znacznie liczniejsze są jednak druki w języku niemieckim. Jednym z pierwszych na świecie opublikowanym poradnikiem poświęconym lecznictwu zwierząt było niemieckojęzyczne tłumaczenie dzieła mistrza Albrechta drukowane w Norymberdze w 1519 r. (Ob.6.II.2225). Dziełko o jednoznacznym tytule: *Dieß puchleyn saget wie man pferdt ertzneyen und ein yetzlich pferdt erkennen soll*, zostało napisane w XIII w. na dworze cesarza Fryderyka II i zawiera listę przepisów na 36 różnych chorób koni. Jego autor znany jest pod różnymi formami imienia jako: Albrant, często Mistrz Albrant, ale czasem także nazywany Alebrant, Hildebrant, Abram lub Albertin. Pochodził z Niemiec, ale pracował we Włoszech: w najstarszych rękopisach swojego *Rossarzneibucha* jest określany jako kowal i cesarski mistrz stajenny na dworze w Neapolu. Dzieło to wielokrotnie przedrukowywano, ma swoją odrębną fachową literaturę¹⁷.

Tematyce hodowli koni poświęcone jest dzieło mistrza jeździectwa i lekarza koni Georga Simona Wintera von Adlersflügel (1629–1701) pt. *De Re Equaria Tractatio nova* (sygn.: 280064) pochodzącego z biblioteki rodu Sczanieckich z Nawry¹⁸. Tematyka owego kosztownego wydania zawierającego przebogate

¹³ G. W. Schrader, *Tierärztliches Biographisch-literarisches Lexikon*, hrsg. von E. Hering, Stuttgart 1863 (przedruk: Leipzig 1967), s. 53–54.

¹⁴ Ibidem, s. 234–238; M. Janeczek, A. Chrószcz, T. Ożóg, N. Pospieszny, op. cit., s. 360.

¹⁵ Ibidem, s. 64.

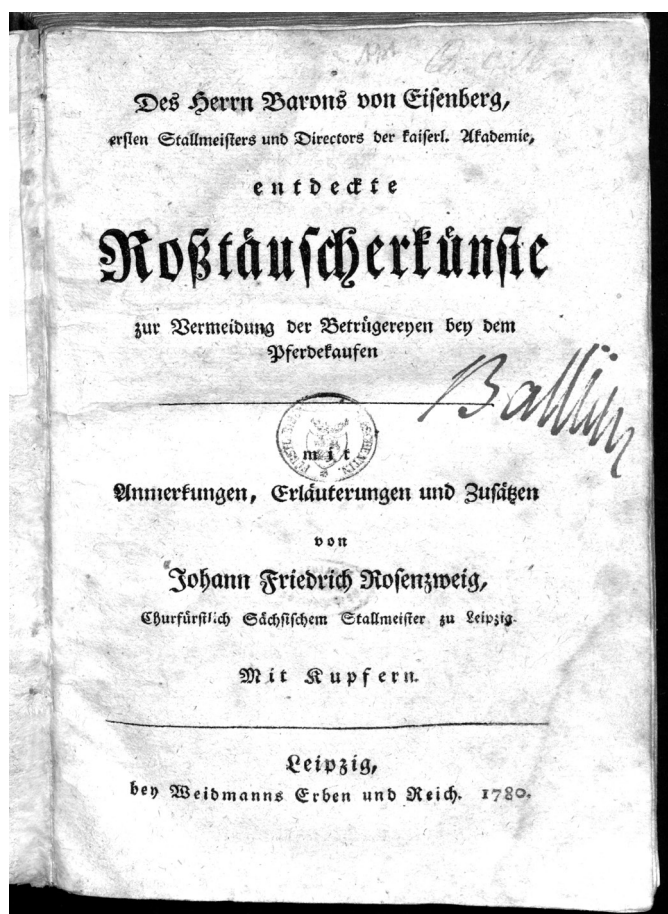
¹⁶ Publikacje M. Strutyńskiej o niej nie wspominają, nie wiadomo ile jeszcze starych druków „potulickich” znajduje się w zbiorach BU UMK, nie jest też jasne, jak trafiły do Torunia. Biblioteka rodowa Potulickich była w rękach rodziny od XVI w. do 1932 r., a po I wojnie światowej została rozproszona. Identyfikacja możliwa dzięki: *Katalog druków XV i XVI wieku w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie*, t. 8, *Zbiór indeksu proveniencyjny*, red. M. Cubrzyńska-Leonarczyk, Warszawa 2018, s. 51. Część zbiorów Aniela Potulicka przekazała ok. 1922 r. do dzisiejszej Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki w Bydgoszczy. Większą część biblioteki wraz z majątkiem w drodze spadku zapisała przed II wojną światową Katolickiemu Uniwersytetowi w Lublinie. Podczas działań wojennych zbiory zostały rozproszone – A. Chlewicka, *Aniela Potulicka, działaczka społeczna, patriotka i bibliofila*, [w:] *Partnerka, matka, opiekunka. Status kobiety w dziejach nowożytnych od XVI do XX wieku*, red. K. Jakubiak, Bydgoszcz 2000, s. 340–341. Zob. także K. Grysińska, *Ziemia i nauka. Fundacje na rzecz nauki polskiej tworzone przez wielkich posiadaczy ziemskich na przykładzie Fundacji Potulickiej i Fundacji Smoguleckiej*, [w:] *Kujawsko-Pomorskie rodowody wybitnych uczonych*, red. Z. Biegański, W. Jastrzębski, Bydgoszcz 2007, s. 136.

¹⁷ G. Eis, *Meister Albrants Roßarzneibuch: Verzeichnis der Handschriften. Text der ältesten Fassung. Literaturverzeichnis*, Konstanz 1960; idem, *Meister Albrants Roßarzneibuch im deutschen Osten. Mit einem Nachwort zur Neuauflage*, Hildesheim i in. 1985; idem, *Mittelalterliche Fachliteratur*, Stuttgart 1967, s. 31–32; idem, *Medizinische Fachprosa des späten Mittelalters und der frühen Neuzeit*, Amsterdam 1982 (Amsterdamer Publikationen zur Sprache und Literatur, Bd. 48.), s. 159; O. Pfefferkorn, *Die Textsorte Rossarzneibuch in frühneuhochochdeutschen Handschriften und Drucken*, [w:] *Frühneuhochochdeutsch – Aufgaben und Probleme seiner linguistischen Beschreibung*, hrsg. von A. Lobenstein-Reichmann, O. Reichmann, (Germanistische Linguistik 213–215), Hildesheim 2011, s. 583–610. Zob. także A. Perenc, *Pierwsze druki weterynaryjne w Polsce*, Lublin 1955, s. 2–3.

¹⁸ Jest to egzemplarz pochodzący z depozytu Jana Sczanieckiego z Chełmży, który trafił do Torunia w 1946 r. – M. Strutyńska, *Struktura proveniencyjna*, s. 42–43. Szerzej J. Przybyłowa, *Z dziejów Biblioteki Sczanieckich w Nawrze*, Zeszyty Naukowe UMK, Nauki Humanistyczno-Społeczne, t. 29: 1968, Nauka o książce, z. 5, s. 69–89.

miedzioryty związane z tematyką hodowli i pielęgnacji koni w pełni odpowiadała zainteresowaniom szlacheckim.

W zbiorach BU UMK wyodrębnić można także kolekcje poświęcone tematyce weterynaryjnej. Takim przykładem są druki XVIII-wieczne pochodzące z dawnej Biblioteki Książęcej w Koszęcinie na Górnym Śląsku, które jak dotąd pozostały niezauważoną proweniencją w zbiorze toruńskim. W latach 1804–1943 r. zamek Koschentin należał do rodu książęcego zu Hohenlohe-Ingelfingen ze Sławięcic¹⁹. Jego przedstawiciele, książę Friedrich Ludwik (1746–1818) oraz jego syn Adolf, słynęli z zamiłowań wojskowych. Majątek obejmował kilkanaście wsi, i jak podają księgi inwentarzowe, żywy inwentarz liczył m.in. 3200 owiec, 69 koni, 100 wołów i 70 krów. Konie, ich leczenie i tresura, są główną problematyką kilkunastu starych druków, które pochodzą z koszęcińskiego zamku²⁰.

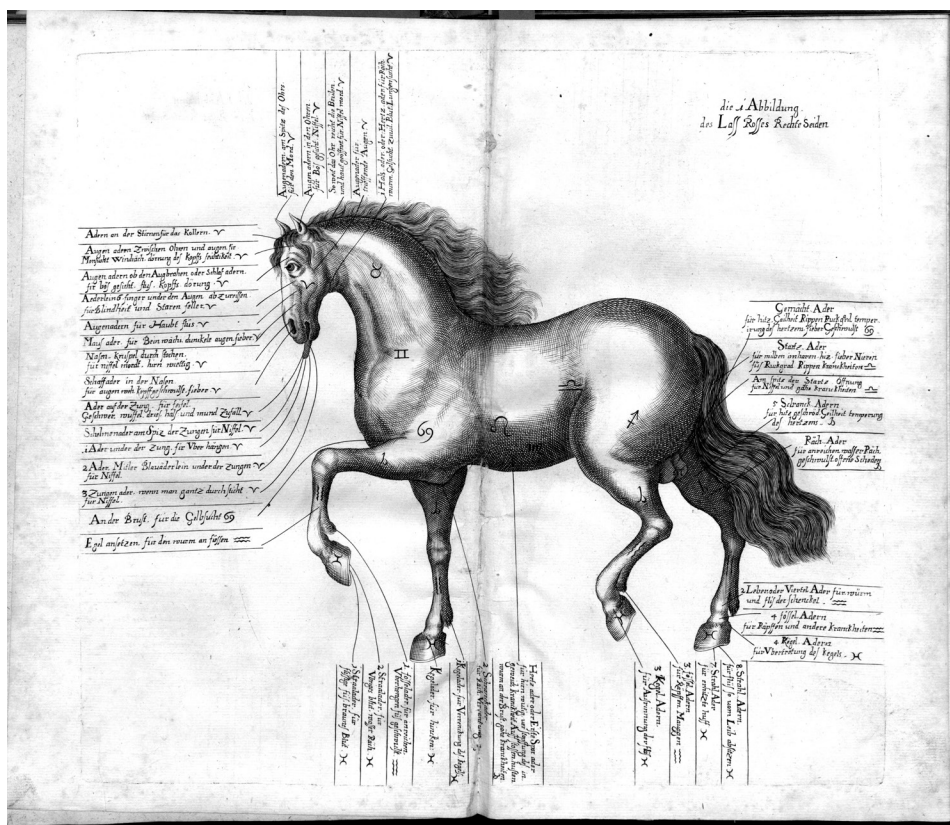

Il. 1. Strona tytułowa ze znakami własnościowymi biblioteki książęcej w Koszęcinie
Źródło: BU UMK, sygn. 265607. Fot. Marta Waliszewska.

¹⁹ Szerzej na temat rodu: S. Wraclawek, *Kancelaria i archiwum książąt Hohenlohe-Ingelfingen z Koszęcina*, Szkice Archiwalno-Historyczne, 1998, nr 1, s. 137–146; S. Krupa, *Dzieje rodziny Hohenlohe-Ingelfingen z Koszęcina w świetle dokumentów przechowywanych w Archiwum Państwowym w Katowicach*, Szkice Archiwalno-Historyczne, 2007, nr 3, s. 67–88.

²⁰ E. Goszczyk, *Panowie na Koszęcinie. Od dziejów najdawniejszych po Zespół „Śląsk”*, Koszęcin 2008, s. 18–19.

Wśród koszęcińskiej kolekcji znajdziemy druki XVIII-wieczne opracowane zarówno przez koniuszych zatrudnionych w służbie książąt niemieckich i polskich, jak i pierwsze publikacje lekarzy weterynarii z Francji, Niemiec, Austrii i Anglii. Najstarsze z kolekcji księgi tytułowane jako *Stall-meister* (tj. mistrz stajenny) lub *Roß-Arzt* (tj. lekarz koni) wydawane w pierwszej połowie XVIII w. utrzymane są w formie pytań i odpowiedzi na najbardziej nurtujące hodowców pytania. Zawierają rzeczowe indeksy, za pomocą których wyszukać można części ciała, których schorzenie dotyczyło i odpowiednie leki. Przykładem może być *Neues und Wohl-ingerichtetes Roß- und Artzney-Buch* Johanna Galla Lucana²¹, wydane w Lipsku w 1728 r. (sygn. 281459) oraz dzieło bliżej nieznanego włoskiego koniuszego Acrezzy²² z 1754 r. (sygn. 273052). O autorach obu tych wczesnych dzieł niewiele wiadomo. Wydania tego typu dzieł z lat 50. XVIII w. zawierają rozkładane tablice z opisanymi częściami ciała konia, przy których opisano ich schorzenia.

Il. 2. Schemat budowy konia z przypisanymi chorobami

Źródło: J. Ch. Pinter von der Au, *Vollkommener ergänzter Pferdts-Schatz*, 1664. BU UMK, Ob.7.IV.277, Fot. Marta Waliszewska.

²¹ G. W. Schrader, op. cit., s. 259.

²² Ibidem, s. 3.

Takie rozwiązanie zastosował już XVII-wieczny autor atlasu anatomicznego koni Johann Christoph Pinter von der Au²³ (*Vollkommener ergänzter Pferd-Schatz*, Frankfurt am Main 1664; Ob.7.IV.277). Schematy te stosowano powszechnie w podręcznikach hippatrycznych jeszcze na początku XX w. Od XVIII w. opisywano je także numerami stron, które odsyłały czytelnika do właściwego miejsca w książce, znajdujemy je np. w drugim wydaniu dzieła angielskiego koniuszego Matthew Hodsona z 1749 r. (sygn. 281460), a także w dziele lekarza koni wojskowych książąt wirtemburskich, Dionizego Robertsona (zm. post 1764)²⁴. Jego *Pferd-Arzneykunst* wydana w 1764 r. we Frankfurcie i Lipsku została ułożona już wedle kategorii chorób końskich – opisuje przyczyny i środki zaradcze przeciw nim. Osobny rozdział zawiera także gotowe recepty na końskie dolegliwości (sygn. 270489). Same recepty zawiera natomiast wyżej wspomniane dzieło włoskiego koniuszego Acrezzy wydane w Cöthen (Sachsen-Anhalt) w 1754 r. o tytule *Roß-Artzeney- Mittel* (sygn. 273052).

Pierwsze dzieła pisane przez lekarzy weterynarii, rozumianych jako wyspecjalizowani fachowcy specjalizujący się w medycynie zwierząt, pojawiły się dopiero z drugiej poł. XVIII w. W kolekcji koszęcińskiej reprezentują je dzieła wydane w latach 80. i 90. XVIII w. Napisane zostały przez lekarzy weterynarii piastujących funkcje profesorów lub dyrektorów niemieckich szkół weterynaryjnych. Są to m.in. pierwsze wiedeńskie wydania prac Ślązaka Jakuba Gottlieba Wolsteina (1738–1820)²⁵ organizatora i kierownika Szkoły Weterynaryjnej w Wiedniu (1777–1795)²⁶. Jego dzieła poświęcone są lecznictwu koni – *Unterricht für Fahnenschmide*, Wien 1779 (sygn. 265844); *Das Buch von innerlichen Krankheiten der Füllen, der Kriegs- und Bürgerpferde*, Wien 1789 (sygn. 271439). Wolstein był autorem popularnych dzieł z zakresu epidemiologii oraz leczenia zwierząt gospodarskich, kierowanych do różnych grup społecznych – lekarzy wojskowych, hodowców, chłopów i mieszczan. Jego dzieła przetłumaczono na prawie wszystkie języki europejskie, w tym na j. polski (wydań polskich niestety w BU UMK brak). Przyczyn szerzenia się epidemii upatrywał w czynnikach atmosferycznych, zwalczał zatem wybijanie sztuk chorych w celu zapobieżenia rozprzestrzeniania się choroby. Przeciwny był także szczepieniu. Mimo to jego metody leczenia zyskały dużą popularność, a dzieła były wielokrotnie przedrukowywane²⁷.

W kolekcji koszęcińskiej znajdziemy także dzieła poświęcone chorobom i lekom dla koni autorstwa profesora medycyny z Uniwersytetu w Tybindze, Wilhelma Gotfryda Ploqueta (1744–1814)²⁸ (*Vollständiger Roßarzt*, Tübingen 1781, 271092); a także Johanna Georga Naumanna (1754–1836), profesora szkoły w Berlinie i Alforcie²⁹ (*Charakteristik und Geschichte der vorzüglichsten Hengste und Zuchtstuten*, Berlin 1796). Ponadto w tym cennym zbiorze odnajdujemy kieszonkowe tłumaczenia dzieł francuskich pionierów weterynarii, np. praca Philippe’a Etienne’a Lafosse’a (1739–

²³ Ibidem, s. 323–324.

²⁴ Ibidem, s. 354–355.

²⁵ Ibidem, s. 476–477.

²⁶ M. Janeczek, A. Chrószcz, T. Ożóg, N. Pospieszny, op. cit., s. 227, 360–361.

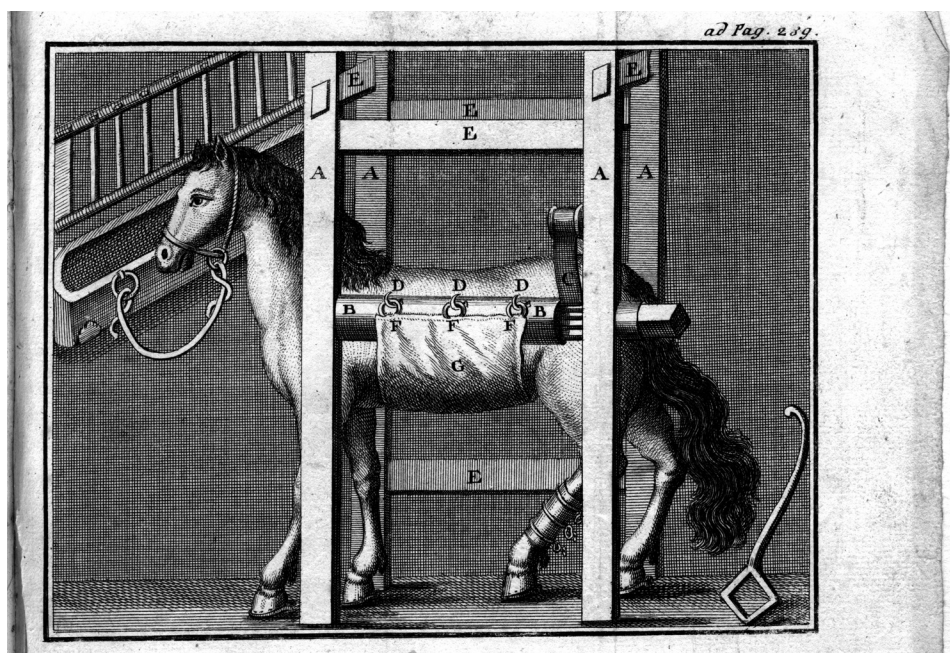
²⁷ Omawia je: A. Perenc, op. cit., s. 106–107.

²⁸ G. W. Schrader, op. cit., s. 325–326.

²⁹ Ibidem, s. 294–296.

1820) (sygn. 273623) zawierająca tablicę ze schematem pozwalającym klasyfikować końskie dolegliwości na podstawie analizy wydzielin z nosa. Dzieło ucznia Lafosse'a – Philippa Chaberta (1737–1814)³⁰ dyrektora paryskiej Szkoły Leczenia Koni (*Anweisung den Rotz der Pferde zu erkennen, zu verhüthen und zu heilen*, Lipsk 1796, sygn. 271179) czy dwutomowe kompendium wiedzy dla lekarzy zwierząt i ekonomów napisane przez wychowanka Wolsteina – Johanna Theodora Gottloba Frenzela (1743–1807), a wydane w Lipsku w 1794 r. (*Praktisches Handbuch für Thierärzte und Oekonomen*, Lipsk, sygn. 267417) i wiele innych. Stwierdzić należy zatem, że kolekcja koszęcińska reprezentowała wyspecjalizowany typ księgozbioru utworzony najprawdopodobniej z pobudek praktycznych, do zastosowania przy utrzymaniu ogromnej liczby koni wojskowych w księżącym majątku.

Pozostając przy tematyce lecznictwa koni, nie można nie wspomnieć także o innych dziełach francuskich i niemieckich pionierów weterynarii, które nie pochodzą z Koszęcina. Wspomnieć należy chociażby tzw. Hippatrikę Claude'a Bourgelata. Założył on w 1762 r. w rodzinnym Lyonie pierwszą szkołę kształcącą weterynarzy. Jego sukces przyniósł mu w 1764 r. ważną funkcję generalnego inspektora szkół weterynaryjnych we Francji. Kolejną szkołę C. Bourgelat otworzył w 1766 r. w Alfortcie pod Paryżem. *Eléments d'hippiatrique* to najważniejsza rozprawa Bourgelata poświęconą hippologii³¹. Koncentrował się w tym dziele na morfologii i anatomii konia, ze szczególnym wykorzystaniem ich znajomości przy leczeniu, odrzucając wierzenia i przesady ludowe.

Il. 3. Koń w stelażu ortopedycznym

Źródło: J. B. von Sind, *Der im Feld und auf der Reise geschwind heilende Pferdearzt*, 1766. BU UMK, sygn. 269199. Fot. Piotr Kurek.

³⁰ Ibidem, s. 77.

³¹ M. Janeczek, A. Chrószcz, T. Ożóg, N. Pospieszny, op. cit., s. 358–360.

W zbiorach BU UMK wyróżnić można także grupę starych druków, których tematyka oscyluje wokół praktycznych poradników dla rolników związanych z hodowlą bydła, koni i owiec. Pochodzą one ze zbiorów Wyższej Szkoły Rolniczej Greifswald-Eldena oraz Biblioteki Uniwersytetu w Greifswaldzie (Gryfii), przywiezione do składnicy toruńskiej z miejscowości Pęczino k. Stargardu Szczecińskiego w 1945 r.³² Ciekawy jest zwłaszcza klocek introligatorski³³ zawierający sześć druków poświęconych różnym metodom szczepienia bydła. Opatrzone są one ilustracjami pokazującymi stosowane narzędzia oraz miejsca wkłucia na ciele byka. Autorami tych rozpraw i dyskusji są urzędnicy, członkowie towarzystw rolnych, profesorowie farmacji i hodowcy z terenów niemieckojęzycznych wydawane w latach 1749–1793. W zbiorach greifswaldzkich znajdziemy liczne broszurki związane ze zwalczaniem epidemii bydła znanych lekarzy medycyny weterynaryjnej wykładających w szkołach niemieckich, np. C.F.H. Weissa (1816–post 1863), profesora ze szkoły weterynaryjnej w Stuttgarcie (1783, sygn. 97396 i 97150) czy Andreasa Westphala (1720–1788) – profesora na Wydziale Medycznym w Greifswaldzie (1746, 96497). Pięknymi miedziorytniczymi ilustracjami przedstawiającymi czynności w pielęgnacji i leczeniu owiec wyróżnia się *Katechismus der Schaafzucht* (Leipzig–Dresden 1784, sygn. 270963), autorstwa Louisa Jean Marie Daubentona (1729–1799)³⁴ i Christiana Augusta Wichmanna (1735–1807)³⁵.

Wiele druków pochodzi z bibliotek Kurlandzkiego Towarzystwa Literackiego w Mitawie oraz Muzeum Kurlandzkiego. Do Torunia wypłynęły w 1946 r. za pośrednictwem Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu z tzw. Kulturgutsammelstelle der Baltendeutschen, gdyż bardziej odpowiadały profilowi zainteresowań uniwersytetu toruńskiego niż poznańskiego³⁶. Wśród nich są dzieła Johanna Christiana Polycarpa Erxlebena (1744–1777)³⁷ (*Anfangsgründe der Naturlehre*, Göttingen-Gotha 1773, 272727) – profesora i założyciela Instytutu Weterynaryjnego Uniwersytetu Georga Augusta w Getyndze, który był pierwszym i najstarszym ośrodkiem kształcenia weterynarzy w Niemczech. Poradniki dla chłopów dotyczące zwalczania epidemii u bydła autorstwa Jakuba Gottlieba Wolsteina, (*Das Buch von Viehseuchen für Bauern*, Wien 1783, sygn. 265205), Leopolda Freyherrn von Hartmanna (1734–1791)³⁸ – wiedeńczyka, który w latach 70. XVIII w. znany był z książeczek praktycznych porad dotyczących chorób zwierząt hodowlanych (*Sammlung praktischer Abhandlungen von verschiedener Krankheiten der Pferde und Schaaf...*, 2. Aufl. Nürnberg 1785,

³² J. Milewska-Kozłowska, *Kolekcja proveniencji greifswaldzkiej w zbiorach Biblioteki UMK w Toruniu*, Rocznik Toruński, t. 4: 2004, s. 95–102; eadem, *Collections of Greifswald provenance at the NCU Library in Toruń*, Toruń 2004 [online], [dostęp 4 IX 2019]. Dostępne w World Wide Web: <http://kpbk.ukw.edu.pl/dlibra/docmetadata?id=2468&from=publication>; M. Strutyńska, *Struktura proveniencyjna*, s. 17–24.

³³ Jedną z pierwszych publikacji metodycznie omawiająca kolejne kroki związane z przygotowaniem bydła do szczepienia. Autor, którego dzieła w tej tematyce określa się dziś jako „przełomowe”, na podstawie własnych doświadczeń krok po kroku opisuje przygotowanie zwierzęcia do zabiegu, a także środki ostrożności – np. w zakresie ubioru – jakie powinien podjąć weterynarz. Prezentowany druk jest jednym z sześciu dotyczących tej tematyki, zawartych w tym woluminie (sygn. 273981–273987).

³⁴ G. W. Schrader, op. cit., s. 96.

³⁵ Ibidem, s. 468.

³⁶ Szerzej: A. Mycio, *Neue Quellen zur Geschichte der Deutschbalten. Zu Archivalien in der Universitätsbibliothek in Thorn (Toruń)*, Zeitschrift für Ostforschung, Bd. 30: 2011, H. 3, s. 425; A. Mycio, *Struktura proveniencyjna rękopisów pochodzących z tak zwanych zbiorów zabezpieczonych w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu*, Folia Toruniensia, t. 9–10: 2009–2010, s. 49; M. Strutyńska, *Struktura proveniencyjna*, s. 24–26.

³⁷ G. W. Schrader, op. cit., s. 121–122; M. Janeczek, A. Chrószcz, T. Ożóg, N. Pospieszny, op. cit., s. 362.

³⁸ G. W. Schrader, op. cit., s. 181.

Il. 4. Weterynarz przy pracy

Źródło: L. J. M. Daubenton, Ch. A. Wichmann, *Katechismus der Schaafzucht*, 1784. BU UMK, 270963. Fot. Marta Waliszewska.

sygn. 276691). Inną pozycją poświęconą wyłącznie leczeniu bydła, jest *Lehrbuch der Vieharzneykunde*, wydana w 1785 r. w dwóch tomach (sygn. 265250). Jej autor Johann Heinrich Jung (1740–1817)³⁹ był fizjologiem i patologiem oraz profesorem na Uniwersytecie w Heidelbergu. Dzieło to zawiera m.in. obszerny rozdział dotyczący chirurgii zwierząt.

³⁹ Ibidem, s. 219.

Z punktu widzenia rozwoju pomorskich zarządzeń policyjnych dotyczących epidemii zwierząt świetnym materiałem do badań jest klocek introligatorski (Ob.8.III.36–123) składający się ze zszytych chronologicznie 87 plakatów i owieszceń przeciw epidemiom, wydawanych na terenie ówczesnego państwa pruskiego w latach 1598–1781. Powstał on w XIX w. Generalnej Dyrekcji Ziemstwa Kredytowego w Szczecinie na użytek urzędowy. Druki w nim zawarte drukowano głównie w Szczecinie, Królewcu i Berlinie. Nie jest do końca jasne, jak zbiór ten trafił do Torunia. Zdaniem Andrzeja Mycio najprawdopodobniej zbiory Generalnej Dyrekcji ewakuowano na zamek w Pęzinie albo też zabezpieczono je w Szczecinie i dopiero stamtąd po wojnie przekazano do Torunia⁴⁰.

Ciekawym materiałem do badań są dwa rękopisy, spisane w j. niemieckim, poświęcone lecznictwu koni. Pierwszy z nich, datowany na 1594 r., nosi tytuł *Rosz oder Pferd – Arzeneibuch* i liczy 159 kart (Rps 197/I) zawierających wiele recept na różne końskie schorzenia. Do końca II wojny światowej rękopis XVI-wieczny należał do rodu von Eulenburg w Galinach k. Bartoszyc. Kolekcja ta została przywieziona do Torunia bezpośrednio z Galin⁴¹. Drugi z rękopisów, spisany ok. 1780 r., nosi tytuł *Von den innerlichen Krankheiten der Pferde* (Rps 350/I). Stanowił on część zbiorów bibliotecznych i archiwalnych przechowywanych na zamku w Pszczynie na Górnym Śląsku⁴², który należał do rodziny Hochberg von Pless⁴³. Oba rękopisy są prawdopodobnie wypisami z dzieł drukowanych. Czekają na swego badacza. Stare druki proveniencji śląskich (m.in. z Opola, Wrocławia, Nysy, Gliwic, Bytomia, Rogowa, Bielska, Jeleniej Góry i Gubina) trafiły do Torunia za pośrednictwem Zbiornicy Państwowej w Katowicach na początku lat 50. XX w.⁴⁴ Są najslabiej rozpoznaną grupą proveniencyjną w zbiorach BU UMK, nadal nie wszystkie pieczęcie zostały zidentyfikowane.

Na koniec warto wspomnieć także o zielnikach zawierających przepisy na leki dla zwierząt. Na uwagę zasługuje zwłaszcza kilka wydań popularnego (Argentorati 1552 – Ob.6.II.2261; Strassburg 1556 – Ob.6.III.89 i 1577 – Ob.6.IV.16) botanicznego dzieła Hieronima Bocka (Tragusa; 1498–1554) z XVI w. Dzieło to było cenione zwłaszcza ze względu na bogactwo drzeworytów przedstawiających lecznicze zioła. Łacińskojęzyczna wersja zielnika H. Bocka w formacie quarto, wydana w Królewcu

⁴⁰ Na temat tej proveniencji szerzej – A. Mycio, *Znaczenie kodeksu rękopiśmiennego w XVIII-wiecznej Europie na przykładzie biblioteki historyka Pomorza Ludwiga Wilhelma Brüggemanna*, [w:] *Książka i prasa w kulturze*, red. K. Domańska, B. Iwańska-Cieślik, Bydgoszcz 2013, s. 55–56; idem, *Struktura proveniencyjna*, s. 49; M. Strutyńska, *Struktura proveniencyjna*, s. 31.

⁴¹ A. Mycio, *Struktura proveniencyjna*, s. 51; Ł. Żywulski, *Stan badań nad kolekcją druków pochodzących z biblioteki kościoła parafialnego w Galinach k. Bartoszyc*, [w:] *Studia z dziejów książki i prasy – przegląd badań za lata 2007–2010. Praca zbiorowa*, red. Z. Kropidłowski, D. Spychała, K. Wodniak, Bydgoszcz 2010, s. 159–175; idem, *Odkryta na nowo biblioteka kościoła parafialnego w Galinach w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu*, *Komunikaty Mazursko-Warmińskie*, 2009, nr 4, s. 587–591.

⁴² A. Mycio, *Nowożytnie rękopisy w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu*, *Czasy Nowożytne*, t. 25: 2012, s. 193–208.

⁴³ Za udostępnienie danych o rękopisach dziękuję kierownikowi Oddziału Zbiorów Specjalnych BU UMK, dr. Andrzejowi Mycio.

⁴⁴ M. Strutyńska, *Struktura proveniencyjna*, s. 52–55.

w 1552 r., pochodzi z byłej Biblioteki Uniwersyteckiej w Królewcu⁴⁵. To największa proveniencyjnie grupa starodruków zgromadzona w BU UMK, mająca swoją ogromną literaturę⁴⁶. Jednakże w interesującym nas temacie reprezentowana jest zaledwie przez tę jedną pozycję. W monumentalnym wydaniu strasburskim *Kräuterbucha* in folio z 1577 r. H. Bock zamieścił odrębny indeks pozwalający wyszukiwać choroby ludzkie i zwierzęce oraz odpowiadające im rośliny lecznicze. Wydanie to pochodzi z Królewskiego Gimnazjum Miejskiego w Koszalinie (Königl[iche] und Stadt Gymnasium zu Coeslin), którego część zbiorów przywieziono z tego miasta do Torunia w 1946 r.⁴⁷ Tą samą proveniencją ma jedno z wydań kompendium piśmiennictwa weterynaryjnego z tekstami starożytnych medyków *Scriptores rei rusticae veteres Latini*. To wielotomowe wydanie miało wiele przedruków i służyło jako enyklopedyczne wydanie dzieł ojców przyszłej medycyny weterynaryjnej (m.in. Kolumelli, Katona czy Warrona). W zbiorach BU UMK niektóre egzemplarze *Scriptores rei rustice* mają proveniencję śląską z gimnazjum w Głubczycach (Leobschütz)⁴⁸ oraz dotąd nierozpoznaną, a pochodzącą z prywatnej kolekcji filologa klasycznego Karla Alberta Ottona Rehdantz (1818–1879)⁴⁹ tzw. Biblioteka Rehdantziana z gimnazjum książęcego w Rudolfstadt w Turynii⁵⁰.

KATALOG

Skróty:

opr. – oprawa

prow. – proveniencja

s.a. – *sine anno*

s.l. – *sine loco*

s.n. – *sine nomine*

sygn. – sygnatura kolekcji Zbiorów Specjalnych BU UMK

zb. zab. – zbiory zabezpieczone

⁴⁵ Zwłaszcza szczegółowe studia: J. Tondel, *Książka w dawnym Królewcu Pruskim*, Toruń 2001; idem, *Biblioteka Zamkowa (1529–1568) księcia Albrechta Pruskiego w Królewcu*, Toruń 1992; idem, *Nova bibliotheca w Królewcu w latach rządów księcia Albrechta Pruskiego: jej charakter i znaczenie*, *Studia o bibliotekach i zbiorach polskich*, t. 3: 1992, s. 7–15; idem, *Źródła zaopatrywania Nowej Biblioteki w Królewcu w okresie rządów księcia Albrechta Pruskiego*, *Z badań nad Polskimi Księgozbiorami Historycznymi*, t. 13: 1992, s. 41–79, o późniejszych losach biblioteki zob. A.E. Walter, *Die Königsberger Universitätsbibliothek in der Frühen Neuzeit. Grundzüge ihrer Geschichte, bibliotheksgeschichtliche Quellen, Perspektiven der Forschung*, [w:] *Die Universität Königsberg in der Frühen Neuzeit*, hg. v. H. Marti, M. Komorowski, Köln–Weimar–Wien 2008, s. 264–305. Tam starsza literatura.

⁴⁶ Księgozbiór królewiecki zabezpieczono w Karwinach, Stobitach i Pasłęku w 1947 r. – A. Mycio, *Struktura proveniencyjna*, s. 47; M. Komorowski, *Das Schicksal der Staats- und Universitätsbibliothek Königsberg*, *Bibliothek Forschung und Praxis*, 1980, Nr. 4, s. 145; M. Strutyńska, *Struktura proveniencyjna*, s. 11.

⁴⁷ Księgozbiory te zwożono ze Zbiornicy Państwowej w Koszalinie, z Muzeum Miejskiego oraz zabezpieczano w opuszczonych mieszkaniach. A. Mycio, *Struktura proveniencyjna*, s. 26–29.

⁴⁸ Do Torunia trafiły zapewne drogą wymiany z Państwową Zbiornicą w Katowicach. M. Strutyńska, *Struktura proveniencyjna*, s. 52–53.

⁴⁹ R. Hoche, *Rehdantz, Karl Otto Albert*, [w:] *Allgemeine Deutsche Biographie*, Bd. 27: 1888, s. 587–588 [Online-Version]; URL: <https://www.deutsche-biographie.de/pnd104366710.html#adbcontent>.

⁵⁰ Identyfikacja możliwa dzięki: *Katalog druków XV i XVI wieku w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie*, s. 379. M. Strutyńska opisuje ją jako niezidentyfikowaną. Zob. eadem, *Struktura proveniencyjna*, s. 41–42.

Rękopisy

1. Rps 197/I

Język niem. 1594 r. Papier. 19 × 15,5 cm. 159 k. wol. opr.

K. 1r-159v. *Rosz oder Pferd – Arzeneibuch*

Karty czyste: 112v, 159r.

Pismo kancelaryjne i kursywa.

prow.: zbiory pruskiego rodu von Eulenburg (Galiny, k. Bartoszyce)

opr.: papier, pergamin, ślepe tłoczenia, zdobienia geometryczne i florystyczne, pozostałości wiązań (płócienne tasiemki). Na oprawie wytłoczona data: 1594 oraz inicjały – prawdopodobnie pierwotnego posiadacza kodeksu – H. I.

2. Rps 350/I

Język niem. Ok. 1780 r. Papier. 19 × 16 cm. 68 k. Wol. opr.

K. 1–44r. *Von den innerlichen Krankheiten der Pferde*

Karty czyste: 44v–68v

prow: Archiv des Fürsten von Pless – piecz. archiwum rodu Hochberg von Pless z Pszczyny

opr.: karton, grzbiet płócienny, na opr. rkp. zapis daty: 1932

Stare druki

1. *Abhandlung über das Entstehen, die Ursachen und die Heilungsart der Hundeswuth*, hrsg. v. Peter Friedrich Roserus.

2. vermehrte und verbesserte Auflage

Stettin: Leich, 1797; 79 s.; 8°

sygn.: 86862

prow.: Ex Bibl[iotheca] Reg[ia] Vniversit[atis] Gryphiswald[iae] – piecz.

opr.: karton, wyklejki marmurkowe, obcięcia kart czerwone, XVIII w.

2. [Acrezza]

Herrn Acrezza eines berühmten Italiänischen Stallmeisters, Hinterlassene und bewährt befundene Ross= Artzeneÿ= Mittel, worinnen durch gewisse u[nd] bishero geheim gehaltene Recepte männiglichen und sonderlich dem Landmanne zum Nutz, viele vortreffliche Curen vor die meisten Kranckheiten derer Pferdte in aller Kürtze und Fleiß ertheilet werden. Nebst einem Anhang Von sichern Mitteln gegen die Horn= Vieh= Seuche und Vertreibung der Kornwürmer.

Cöthen: Cörneriche Buchhandlung, 1754; s. 96, [3] – 39; 8°

sygn.: 273052; współopr. z 273053

prow.: Fürstliche Bibliothek Koschentin – piecz.

opr.: skóra brązowa, wyklejki marmurkowe, na grzbiecie tłoczenia złote, XVIII w.

3. *Ad Relationem de 11mo Febr. 1754. Recept wieder den Grind, oder Räude der Schaafe. [...]*

Actum Halle, den 4ten, 20ten Nov[ember], 14ten Dec[ember] 1754.

[s.l.]: [1754], [8] s.; 2°

sygn.: Ob.8.III.103; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow.: Königlich Preussisch Pom[mersche] General- Landschafts- Direktion (Stettin) – piecz.

opr.: karton, grzbiet płócienny, XIX w.

4. *Additamentum. Nöthige Praecautiones, welchen denen vorstehenden Edicten und Verordnungen bey jetziger grassirenden Vieh= Seuche beyzufügen, höchst nöthig geachtet worden. Stettin, den 18. Oct. 1746.*

[Stettin: s.n., 1746]; [2] k.; 2°

egz. a

sygn.: Ob.8.III.87; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

egz. b

sygn.: Ob.8.III.95; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

egz. c

sygn.: Ob.8.IV.96

prow.: zb. zab.

opr.: brak

5. [Albrecht]

Dieß puchleyn saget wie man pferdt ertzneyen und ein yetzlich pferdt erkennen soll.

[Nürnberg: Jobst Gutknecht, 1519]; [28] s.; 4°

sygn.: Ob.6.II.2225; współopr. z Ob.6.II.2200–2225

prow.: Ex Bibliotheca Academica – exlibris Biblioteki Uniwersyteckiej w Greifswaldzie

opr.: półskórek na desce, na grzbiecie skóra biała, tłoczenia ślepe, zerwane zapinki, XVI w.

6. *Anweisung, wie das Stein= Saltz bey den Vieh= Ständen zu gebrauchen, und sie Lecken davon anzulegen sind.*

[s.l., XVIII w.]; [2] s.; 2°

sygn.: Ob.8.III.9; współopr. z Ob.8.III.1–35

prow.: Königlich Preussisch Pom[mersche] General- Landschafts- Direktion (Stettin) – piecz.

opr.: karton, grzbiet płócienny, XIX w.

7. *Arth und Weise, wie und welchergestalt bey dieser Vieh-Seuche curative und praeservative zu verfahren, und solchem genau nachzuleben sey. Stettin, 17. Maji 1747. Königl. Preussis. Pommersches Collegium Sanitatis.*

Stettin: Joh. Fried. Spiegel, 1747; [2] k.; 2°

egz. a

sygn.: Ob.8.III.1498

prow.: zb. zab.

opr.: brak

egz. b

sygn.: Ob.8.III.88; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

egz. c

sygn.: Ob.8.III.95a; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

8. Avertissement.

[Inc.] *So sehr auch ein jeder wünschet, dass die [...] grassirte Seuche unter dem Horn=Viehe endlich einmahl auf hören [...].* Stettin, den 17. Sept. 1766.

[Stettin: s.n., 1766]; [2] k.; 2°

egz. a

sygn.: Ob.8.III.109; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

egz. b

sygn.: Ob.8.III.112; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

9. Avertissement, um die in auswärtigen Landen grassirende Vieh=Seuche, von hiesigen Grentzen abzuhalten, und daß vor der Hand aus den Holsteinschen und Mecklenburgischen Landen kein Horn=Vieh noch rohe Häute eingelassen werden sollen. *De Dato Stettin, den 10. Junii 1746.*

Stettin: Johann Friedrich Spiegel, 1746; [2] k.; 2°

sygn.: Ob.8.III.94; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

10. Avertissement wegen Einbringung des fremden Horn=Viehes und der rohen Häute und Felle.

[Inc.:] *Nachdem bekandter massen, so wohl im Holsteinischen, als auch andern damit gräntztenden Landen [...] Berlin, den 16. Julii 1745. Königl. Preussl. Collegium Sanitatis.*

[Berlin, s.n.: 1745]; [1] k.; 2°

sygn.: Ob.8.III.93; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

11. Bader, Karl Friedrich

Versuch einer neuen Theorie der Wasserscheu. Ein Beitrag zur Geschichte derselben.

Frankfurt: bei F.L. Pfähler, 1792; 208 s.; 8°

sygn.: 96503; współopr. z 96502–96506

prow.: Ex Biblioth[eca] Soc[ietatis] Liter[arum] Curon[ensis] – piecz.

opr.: karton, XVIII w.

12. Bergen, Johann Christian; Thaer, Albrecht

Anleitung zur Viehzucht oder vielmehr zum Futtergewächsbau und zur Stallfütterung des Rindviehes mit Anmerkungen, Berichtigungen und Zusätzen, neu herausgegeben von Albrecht Thaer.

Berlin: in der Realschulbuchhandlung, 1800; [8], LXVI, [2], 624, [4] s.; 3 tabl.; 8°

egz. a

sygn.: 270586

prow.: „Buxhoveden Coelljall” – zap. rps. na wew. str. górn. okł.

„F. Bunhveoden 1835” – zap. rps. na k. tyt.

opr.: karton, marmurek, na grzbiecie tłoczenia złote, XIX w.

egz. b

sygn.: 86782

prow.: zb. zab.

opr.: karton, na grzbiecie tłoczenia złote, XVIII w.

13. Bergius, Peter Jonas

Bedenklichkeiten bey der Einimpfung der Viehseuche

in:

Sandifort, Eduard

Beschreibung der Viehseuche in Holland 1765.

Leipzig: [s.n.], 1772; s. 27–32; 8°

sygn.: 273983; współopr. z 273981–273987

prow.: Ex Biblioth[eca] Soc[ietatis] Liter[arum] Curon[ensis] – piecz.; Bibl[iotheca]

D. Acad[emia] Eldena – piecz.

opr.: karton, XVIII w.

14. *Beytrag zur Geschichte der Rindviehseuche im Hannöverischen. Nebst zween Briefen über die Lentinischen Pulver.*

Altenburg: in der Richterischen Buchhandlung, 1776; 68 s., tabl.; 8°

sygn.: 273987; współopr. z 273981–273987

prow. i opr. zob. nr 13

15. [Bezel]

D. Bezels Schreiben an einen Landwirth darin die Ursachen der Vieh-Seuche untersucht und näher bestimmt werden

in:

Platen, H.D. von

Eigene und aus andern Nachrichten gesam[m]elte Anmerkungen und Auszüge über die jetzt grassirende Viehseuche auf Befehl der Königl. Hochpreislichen Regierung zum Gebrauch der Landes-Einwohner und damit Andere zu gleicher nützlichen Beschäftigung aufgemuntert werden mögen.

Stralsund: Hieronymus Johann Struck, 1763; 28 s.; 4°

sygn.: 277794

prow.: Ex Bibl[iotheca] Reg[ia] Vniversit[at]is Gryphiswald[iae] – piecz.

opr.: karton, grzbiet płócienny, XIX w.

16. Bock, Hieronymus; Kyberius, David

Hieronymi Tragi De stirpium, maxime earum, quae in Germania nostra nascentur [...]. Commentariorum libri tres, Germanica primum lingua conscripti, nunc in latinam conversi, interprete Davide Kybero [...], adiectus est Benedicti Textonis Segusiani de stripium differentiis, ex Dioscoride secundum locos communes libellus.

Argentorati ad Wendelinus: Rihelius, 1552; [34] k., 1200 s., [32] k.; 4°

sygn.: Ob.6.II.2261

prow.: Bibliotheca Academica – piecz. Państwowej i Uniwersyteckiej Biblioteki w Królewcu

opr.: skóra biała na desce, tłoczenia ślepe, ślady po zapinkach, XVI w.

17. Bock, Hieronymus

Kreuter Buch, darinn Unterscheidt, Namen unnd Würckung der Kreutter, Stauden, Hecken unnd Beumen, sampt jhren Früchten, so inn deütschen Landen wachsen, auch der selbigen eigentlicher unnd wolgegründter Gebrauch inn der Artzney, fleissig dargeben, und jetzund von newem fleissig übersehen, gebessert und gemehret [...].

Straßburg: durch Josiam Rihel, 1556; [20], 424, 8 k.; 2°

sygn.: Ob.6.III.89

def.: brak k. tyt.

prow.: biblioteka kościoła parafialnego w Galinach k. Bartoszyc

opr.: deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, brak grzbietu, resztki zapinek, na grzbiecie papierowa nalepka z rkp. zapisem "Tit."; XVI w.

18. Bock, Hieronymus; Sebizius Melchior

Kreüterbuch, darin unterscheidt Nammen und Wurckung der Kreütter, Staitden, Hecken unnd Beumen, sampt ihren Früchten, so inn Teutschen Landen wachsen, auch der selben eigentlicher unnd wolgegründter Gebrauch inn der Artzney, fleissig und tröstlich, beuorab dem Gemeinen und Einfaltigen Mann. Item von den vier Elementen, zamen und wilden Thieren, auch Vögeln und Fischen, Milch, Käß, Butter, Honig, Wachß, Zucker, Saltz, [...]. Auch wie alle Speiß und Dranck, Gesunden und Krancken, dargereicht werden sollen. [...] Jetzund auffß new mit allem fleiß übersehen [...], gebessert und gemehret. [...] Durch den [...] Melchioem Sebizivm Silesium, der Artzney Doctorn zu Straßburg.

Strassburg: Johann Rihel, [1577]; [30], 450, [23] k.; 2°.

sygn.: Ob.6.IV.16

prow.: Königl[iche] und Stadt Gymnasium zu Coeslin – piecz.

opr.: skóra biała na desce, tłoczenia ślepe, brak jednej zapinki, XVI w.

19. Bourgelat, Claude

Éléments d'hippiatrique, ou nouveaux principes sur la connoissance et sur la medecine des chevaux.

T. 1. *Contenant la connoissance du cheval considéré extérieurement, & un traité abrégé théorique & pratique sur la ferrure*

Lyon: Chez H. Declaustre, Fr. Duplain 1750; [2], XXX, [4], 515, XLIV s.; 1 il.; 8°

sygn.: 271262/1

prow.: zb. zab.

opr.: skóra brązowa; na grzbiecie tłoczenia złote, XVIII w.

T. 2. Part 1. *Contenant un abrégé hypposteologique, myologique & angeiologique*

Lyon: Chez H. Declaustre, Fr. Duplain 1751; [2], LVI, 409, XLIX,[4] s.; 1 il.; 8°

sygn.: 271262/2

prow.: zb. zab.

opr.: skóra brązowa; na grzbiecie tłoczenia złote, XVIII w.

T. 2. Part 2. *Contenant un précis anatomique de la t'ete & de la poitrine du cheval*

Lyon: Chez H. Declaustre, Fr. Duplain 1753; VII, 573, XCIII s.; 8°

sygn.: 271262/3

prow.: zb. zab.

opr.: skóra brązowa; na grzbiecie tłoczenia złote, XVIII w.

20. [Bracken, Heinrich]

D. Heinrich Brackens verbesserte Roßarztneykunst: worinnen die Natur und Beschaffenheit eines Pferdes, seine Krankheiten und Zufälle, wie auch die Weise solchen abzuhelpfen hinlänglich gezeigt wird, wobey zugleich verschiedene Anweisungen gegeben werden [...] nebst verschiedenen Bemerkungen welche die Wahl und Wartung der Pferde anbetreffen. Nach der siebenden Auflage aus dem Englischen übersetzt.

Altenburg: in der Richterischen Buchhandlung, 1758; [16], 376, [40] s.; 8°

sygn.: 269417

prow.: zb. zab.

opr.: karton, XVIII w.

21. Camper, Petrus

Ueber das Anstecken der Viehseuche die wahre und eigenthümliche Ursache derselben und die eigentlichen Vorbauungsmittel darwieder. Zwey von der Berlinischen Gesellschaft Naturforschender Freunde gekrönte Preisschriften.

Greifswald: bey Anton Ferdinand Röse, 1783; 122 s.; 8°

egz. a

sygn.: 97396; współopr. z 97395–97396

prow.: Bibliothek der Staats- und landwirtschaftlichen Akademie Eldena – exlibris;
Ex Bibl[iotheca] Reg[ia] Vniversit[atis] Gryphiswald[iae] – piecz.

opr.: karton, marmurek, grzbiet płócienny, tłoczenia złote, XIX w.

egz. b

sygn.: 97150

prow.: Ex Bibliotheca Academica – exlibris Biblioteki Uniwersyteckiej w Greifswaldzie

opr.: karton, marmurek, obcięta kart czerwone, XVIII/XIX w.

22. Chabert, Philipp

Anweisung den Rotz der Pferde zu erkennen, zu verhüthen und zu heilen. Nach der dritten auf Befehl des provisorischen ausübenden Raths gedruckten Ausgabe aus dem französischen übersetzt.

Leipzig: bey Salomon Lincke, 1796; 52 s.; 8°

sygn.: 271179

prow.: Fürstliche Bibliothek Koschentin – piecz.

opr.: karton, XVIII w.

23. *Charakteristik und Geschichte der vorzüglichsten Hengste und Zuchtstuten der Königl. Preussis. Hauptgestüte. Nebst ihrer Abbildung nach dem Leben als Beytrag zur Gestütkunde*, hrsg. v. F.M. Helmbrecht, I.G. Naumann.

H. 1

Berlin: in Commision bey Öhmigke dem Jüngern; Gottfried Hayn, 1796; 80 s.; 8°

sygn.: 267167

prow.: Fürstliche Bibliothek Koschentin – piecz.

opr.: karton, XVIII w.

24. Christ, Jochan Ludwig

Anweisung zur nützlichsten und angenehmsten Bienezucht für alle Gegenden bey welcher in einem mittelmäßig guten Bienenjahr von 25 Bienenstöcken 100 fl. und in einem recht guten Bienenjahr 200 fl. gewonnen werden können, und dennoch jeder Stock in gutem Stand bleibt, geprüft, und zum gemeinen Nutzen und Vergnügen herausgegeben [...].

Frankfurt und Leipzig: in der Fleischerischen Buchhandlung, 1780; XXXVI, 286 s.; 5 tabl.; 8°

sygn.: 271444

prow.: "Lange, Kantor in Neudorf, Kreis Ost. Sternberg" – zap. rps.

opr.: karton, XVIII w.

25. [Colerus, Johannes]

M. Johannis Coleri, [...] Calendarium Perpetuum Et Sex Libri Oeconomici De Re Familiari, Hortensi, Rustica, Pecuarua, Venatoria, & Medicamentaria. Das ist Ein stetswerender Calender, Auch Sechs Nothwendige und gantz nützliche Haussbücher. Vor allerley Kauff und Handelsleute, Als Haussväter, Gärtner, Ackerleute, Viehendler, Jeger, Fischer, Vogler. Item Apotecker [...].

Th. 1–6.

Wittenberg: Helwig, 1613; [4] k., 1187 s., [25] k.; 2°

sygn.: Ob.7.IV.331; współopr. z Ob.7.IV.332

prow.: zb. zab.

opr.: skóra biała na desce, tłoczenia ślepe, XVII w.

26. *Contractmässiger Handlungs=Pass für den Kesselführer. [...] Se. Königl. Majestät von Preussen, verstaten dem Kesselführer [...] nach dem zehnten Anschnitt des [...] Hausier-Edicts vom 17ten Nov. 1747. [...] 2ten Febr. 1753 [...].*

[Berlin: post 2 Febr. 1753]; [1] k.; 2°

sygn.: Ob.8.III.13; współopr. z Ob.8.III.1–35

prow. i opr. zob. nr 6

27. Crescenzi, Petro de

O pomnożeniu y rozkrzewieniu wszelakich Pożytkow Ksiąg Dwoienaście Ludziom Stanu każdego ktorzyby się uczciwym gospodarstwem bawili wielce potrzebne a pożyteczne. Teraz na wielu miescach z niemą pilnością poprawione, a rozszerzone, y znowu drukowane.

tłum.: Andrzej Glaber

Kraków: u Stanisława Szarffenberga, 1571; [10] k., 695 s.; 2°

sygn.: Pol.6.III.1

prow.: Alexandrowicz, Jan, [XVI/XVII w. ?]

depozyt hrabiego Czesława Lasockiego

opr.: oryginalnej brak, tektura, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, obcięcia kart różowe, XX w.

def.: brak oryg. k. tyt. (zamiast tego ksero); register źle zamieszczony; w rejestrze brak. szp. 29–44, 669–692, 697–700

28. [Königl. Preußische zum Collegio Sanitatis verordnete Praesident und Rätthe] [Inc.] *Auf Ihre Königl. Majestät allergnädigsten Befehl habe ich nachstehende Anmerkungen [...] bey der Vieh=Seuche gemacht habe [...]. Extract aus des Collegii Sanitatis gutachten wegen der nach des Hoffrath Cothenius Vorschlag bey der Vieh=Seuche [...]. Berlin, den 6ten November 1751.*

[s.l.: 1752], [3] k.; 2°

sygn.: Ob.8.III.101; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

29. Daubenton, Louis Jean Marie; Wichmann, Christian August
Katechismus der Schaafzucht, zum Unterrichte für Schäfer und Schäferey-Herren.
Leipzig und Dessau: Buchhandlung der Gelehrten, 1784; XXXVIII, 618 s.; 8°
sygn.: 270963

prow.: zb. zab.

opr.: pólskórek, tektura, grzbiet i brzegi skóra brązowa, na grzbiecie tłoczenia złote, ozdobne wyklejki z motywem florystycznym, XVIII w.

30. [Delcampe]

La Connoissance Parfaite Des Chevaux, Contenant La Maniere De Les Gouverner, nourrir & entretenir en bon corps, & de les conserver en santé dans les voyages. Avec un détail general de toutes leurs maladies, des signes & des causes d'où elles proviennent [...]. Et L'Art De Monter A Cheval Et De Dresser Les Chevaux De Manege. Tiré non feulement des meilleurs Auteurs qui en ont écrit, mais encore des Memoires manuscrits de feu Monsieur Delcampes.

Livre Premier.

Paris: Pierre Ribou, 1730; [16], 546, [10] s.; 8°

sygn.: 96593

prow.: zb. zab.

opr.: skóra brązowa, wyklejki marmurkowe, na grzbiecie tłoczenia złote, XVIII w.

31. *Die nach englischen Grundsätzen verbesserte Pferdezucht in Amerika zur Nachahmung anderer Länder. Nebst einer Nachricht von den Sächsischen Stuttereien. Ein Lehrbuch für Pferdliebhaber und Oekonomen.*

Leipzig: in Commision der Müllerschen Buchhandlung, 1797; XIV, [2], 63 s.; 8°

sygn.: 273228; współopr. z 273224–273227

prow.: zb. zab.

opr.: karton, XVIII w.

32. Dörner, Johann Adam

Kurze Abhandlung von der allgemeinen Hornvieh- Seuche

in:

Sammlung praktischer Abhandlungen von verschiedenen Krankheiten der Pferde und Schaafe, wie auch der allgemeinen Hornvieh=Seuche nebst dagegen dienlichen Fürsehungs= und Heilungsmitteln.

Nürnberg: Johann Adam Stein, 1785; s. 211–252; 8°

2. sehr vermehrte Auflage

sygn.: 276691

prow.: Ex Biblioth[eca] Soc[ietatis] Liter[arum] Curon[ensis] – piecz.

opr.: karton, XVIII w.

33. Dorohostajski, Krzysztof Mikołaj

Hippica to jest o Koniach Xięgi.

Kraków: Aud. Piotrkowczyk, 1603; [72] k.; 2°

sygn.: Pol.7.III.30
 prow.: „Kunheim Judittensche Bibliothek” – exlibris
 opr.: pergamin barwiony zielono, XVII w.

34. [Ehrenfels, Johann Marcus]
Erdmann Hülfreichs Unterricht für Bauersleute von den Krankheiten der Pferde, des Hornviehs, der Schaafe und Schweine.
 Königsberg: bey Friedrich Riesvins, 1790; 150, [2] s., 1 tabl.; 8°
 sygn.: 272318
 prow.: zb. zab.
 opr.: karton, XVIII w.

35. Eisenberg, Friedrich Wilhelm von; Rosenzweig, Johann Friedrich
Rosstäuscherkünste zur Vermeidung der Betrügereyen bey dem Pferdekaufen. Mit Anmerkungen, Erläuterungen und Zusätzen von Johann Friedrich Rosenzweig.
 Leipzig: Weidmanns Erben und Reich, 1780; 184 s., XIII k., 13 tabl.; 2°
 sygn.: 265607
 prow.: Fürstliche Bibliothek Koschentin – piecz.
 opr.: karton, XVIII w.

36. Ellisen, Georg
Kurzer Unterricht von Viehseuchen und der nöthigen Fürsorge bey denselben. Nebst einer Beschreibung der jetzt in Lief- Ehst- und Finnland herrschenden oft tödtlichen Krankheiten unter Pferden und Kühen.
 Mitau: bey Johann Friedrich Steffenhagen, 1798; 32 s., 8°
 sygn.: 270731
 prow.: zb. zab.
 opr.: karton, pólskórek, XVIII/XIX w.

37. *Entwurf einiger Hülfss=Mittel bey diesem hin und wieder sich äussernden Umbfall des Horn=Viehes zu beobachten und zu gebrauchen, die von verständigen Haus= und Land= Wirthen gut befunden worden.*
 [s.l., s.a., XVIII w.]; [2] k.; 2°

egz. a

sygn.: Ob.8.III.38; współopr. z Ob.8.III.36–123
 prow. i opr. zob. nr 3

egz. b

sygn.: Ob.8.III.38a; współopr. z Ob.8.III.36–123
 prow. i opr. zob. nr 3

38. Erxleben, Johann Christian Polycarp
Anfangsgründe der Naturgeschichte.

2.vermehrte und verbesserte Auflage

Göttingen-Gotha: bey J. Chr. Dieterich, 1773; 592 s., [6] k., 6 tabl.; 8°

sygn.: 272727

prow.: Ex Biblioth[eca] Soc[ietatis] Liter[arum] Curon[ensis] – piecz.

opr.: półskórek, karton, na grzbiecie i brzegach skóra jasnobrązowa, na górnej okładzinie superexlibris Ex Biblioth[eca] Soc[ietatis] Liter[arum] Curon[ensis];
wyklejki marmurkowe

39. Erxleben, Johann Christian Polycarp

Anfangsgründe der Naturlehre.

2.vermehrte und verbesserte Auflage

Göttingen-Gotha: bey J. Chr. Dieterich, 1777; [32], 632 s., 8 tabl.; 8°

sygn.: 271143

prow.: zb. zab.

opr.: destrukta, zachowana okładzina górna i fragm. grzbietu, półskórek, skóra
brązowa, karton, XVIII w.

40. Erxleben, Johann Christian Polycarp; Lichtenberg, Georg Christoph

Anfangsgründe der Naturlehre, [...] mit Zusätzen v. G. C. Lichtenberg.

3. Auflage

Göttingen-Gotha: bey J. Chr. Dieterich, 1784; XLVIII, 727 s., 8 tabl.; 8°

egz. a

sygn.: 271546

prow.: Ex Biblioth[eca] Soc[ietatis] Lit[erariae] Curon[enseis] – piecz.

opr.: półskórek, karton, grzbiet i brzegi ze skóry brązowej, obcięcia kart czerwone,
wyklejki marmurkowe, na grzbiecie tłoczenia złote, XVIII w.

egz. b

sygn. 270566

prow.: zb. zab.

opr.: karton, obcięcia kart czerwone, XVIII w.

41. Erxleben, Johann Christian Polycarp; Lichtenberg, Georg Christoph

Anfangsgründe der Naturlehre, [...] mit Zusätzen v. G. C. Lichtenberg.

4. Auflage

Göttingen-Gotha: bey J. Chr. Dieterich, 1787; LVI, 710 s., [19] k., 8 tabl.; 8°

egz. a

sygn.: 270426

prow.: Państwowe Gimnazjum z jęz[ykiem] wykł[adu] niem[ieckim] w Bielsku, Bi-
blioteka Nauczycielska – piecz.

opr.: półskórek, grzbiet i brzegi skóra biała, obcięcia kart czerwone, na grzbiecie
tłoczenia złote, XVIII w.

egz. b

sygn.: 272736

prow.: Tugend Bibliothek des Gymnasiums Nässe (Nysa) – piecz.

opr.: karton, marmurek, na grzbiecie tłoczenia złote, obcięcia kart czerwone, XVIII w.

42. Erxleben, Johann Christian Polycarp; Lichtenberg, Georg Christoph

Anfangsgründe der Naturlehre, [...] mit Zusätzen v. G. C. Lichtenberg.

Göttingen-Gotha: bey J. Chr. Dieterich, 1791; LIX, [3], 755 s., [15] k., 9 tabl.; 8°

5. Auflage

sygn.: 269721

prow.: zb. zab.

opr.: tektura, marmurek, obcięcia kart czerwone, XVIII w.

43. Ewald, Johann Ludwig

Hand- und Hausbuch für Bürger und Landleute, welches lehret, wie sie Alles um sich her kennen lernen, sich gesund erhalten, sich in Krankheit helfen, wie sie ihr Land auf die vortheilhafteste Art bauen, ihre Gärten bestellen, sich gutes Obst ziehen, Bienen mit Nutzen halten und wie Hausfrauen ihre Wirthschaft ordentlich führen sollen, nebst vielerlei guten Ratschlägen, aus vielen Schriften und Aufsätzen geschickter Landwirte [...].

Lemgo und Duisburg und Rhein: im Verlage im Meyerschen Buchhandlung, 1793; 374 s.; 8° [błędna numeracja od s. 372–374, jako 172–174]

sygn.: 270964; współopr. z 270965

prow.: zb. zab.

opr.: karton, marmurek, XVIII w.

44. *Extract aus denen Vorschlägen, welche das Berlinische Collegium Sanitatis wider die tollen Hunde recommandiret, und cum Rescripto vom 30. Aug. 1726 ann die Pommerische Kriegs- und Domainen-Cammer remittiret, auch was hierauf ferner von dem Pommerschen Collegio Medico unterm 20. Sept. d.a. angerathen worden.*

[Berlin: s.n., 1726]; [2] k.; 2°

egz. a

sygn.: Ob.8.III.82; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

egz. b

sygn.: Pol.8.III.1410; współopr. z Pol.8.III.1365–1432

prow.: Königlich Preussisch Pom[mersche] General- Landschafts- Direktion (Stettin) – piecz.

opr.: karton, grzbiet płócienny, XIX w.

45. [Fermin, Philippe]

Philipp Fermin's der Arztneygelahrtheit Doktors Höchstnöthiger Unterricht an das Landvolk von der thierischen Haushaltung enthaltend eine allgemeine Beschreibung aller Theile des menschlichen Leibes, ihrem künstlichen Bau und den verschiednen Krankheiten, denen sie ausgesetzt sind; nebst den hierwider dienenden besten Arzneymitteln, als eine Fortsetzung von des Herrn Tissot's Unterricht für das Landvolk in Absicht seiner Gesundheit. Aus dem Französischen übersetzt, mit einigen Anmerkungen erläutert von D. M. F. A.

Th. 1: *Von dem gesunden Zustand der Menschen*

Th. 2: *Von Heilung der Krankheiten*

Frankfurt u. Leipzig: bey Christian Gottlieb Herteln, 1773; XIV, 194, [6], 255 s.; 8°
sygn.: 270399/1–2

pro.: Ex Biblioth[eca] Soc[ietatis] Liter[arum] Curon[ensis] – piecz.

opr.: karton, XVIII w.

46. Ferriar, John

Neue Bemerkungen über Wassersucht, Wahnsinn, Wasserscheu, ansteckende und andere Krankheiten, nebst Erläuterungen durch Fälle und Angabe der besten Heilarten. Aus dem Englischen übersetzt.

Leipzig: Johann Friedrich Junius, 1795; [12], 131 s., 1 tabl.; 8°

sygn.: 267951

pro.: Ex Biblioth[eca] Soc[ietatis] Liter[arum] Curon[ensis] – piecz.

opr.: karton, XVIII w.

47. Fenzel, Johann Theodor Gottlob

Praktisches Handbuch für Thierärzte u. Oekonomen, nach alphabetischer Ordnung, in zwei Theilen nebst einem vollständigen Register.

Th. 1

Leipzig: im Schwickertschen Verlage, 1794; VIII, 960, s., tabl. 1; 8°

sygn.: 267417

pro.: Fürstliche Bibliothek Koschentin – piecz.

opr.: karton, XVIII w.

48. Flandrin, Pierre

Mémoire sur la possibilité d'améliorer les chevaux en France, et plan d'association ayant cette amélioration pour objet. Ouvrage approuvé par la Société Royale d'Agriculture.

Paris: de L'Imprimerie Royale, 1790; 66 s.; 8°

sygn.: 266031

pro.: zb. zab.

opr.: papier, XVIII w.

49. [Fryderyk I, król pruski]

[Inc.:] *Nachdem Se. Königliche Majestät in Preussen [...] Dero Landes Väterliche Sorgfalt seyn lassen, dass do wohl woritzo denen Contagiösen Seuchenm so noch hin und wieder unter den Vieh grassiren [...] verfügen, dass von nun an und allezeit die Gruben, wo das gefallene Vieh pflegt abgedeckt zu werden [...] entfernt [...]. Signatum Cölln an der Spree, den 10. Januarii 1713.*

[s.l.: 1713]; [1] k.; 2°

sygn.: Ob.8.III.66; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

50. [Fryderyk II, król pruski]

Edict, wornach die Besitzer und Inhaber derer Schäfereyen, in Ansehung der sich an verschiedenen Orten geäußerten Räude unter dem Schaf=Vieh, auf das genauerte zu achten haben. De Dato Berlin, den 25sten Januarii, 1764.

Stettin: Herman Gottfried Effenbart, 1764; [2] k.; 2°

sygn.: Ob.8.III.105; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

51. [Fryderyk II, król pruski]

Erneuetes Edict, wie es wegen der so wohl ausserhalb als in Königlich Preußischen Landen an verschiedenen Orten eingerissenen Vieh=Seuche, und der deshalb vorzukehrenden Praecautiionen zu halten. De Dato Berlin, den 28ten December, 1746.

Stettin: Hermann Gottfried Effenbart, 1765; [4] k.; 2°

sygn.: Ob.8.III.96; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

52. [Fryderyk II, król pruski]

Erneuerte Instruction, wie bey dem nachgelassenen Abletern des verreckten Viehes, zur Zeit des Vieh=Sterbens zu verfahren. De Dato Berlin, den 5ten December 1765.

Stettin: Herman Gottfried Effenbart, 1765; [4] k.; 2°

sygn.: Ob.8.III.107; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

53. [Fryderyk II, król pruski]

Extract eines von dem Amte Haus=Reindorff unterm 24sten Januarii 1764 erstatteten Berichts, das daselbst sich geäußerte Vieh=Sterben betreffend, und die dagegen angewandte Cur.

[Berlin, 1764]; [2] k.; 2°

sygn.: Ob.8.III.106; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

54. [Fryderyk II, król pruski]

Instruction was bey einem entstehenden Vieh=sterben zu beobachten ist.

[Inc.:] *Nachdem Sr. Königl. Majestät. in Preussen [...] durch die, unterm 20. October 1716 und 24. December 1729 [...] emanirte Edicta, Anweisung thun lassen, was bey einem entstehenden Vieh=sterben für Praecautiones, und Anstalten zu nehmen [...]. Berlin, den 13ten August 1749.*

[s.l.: 1749], [4] k.; 2°

sygn.: Ob.8.III.97; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

55. [Fryderyk II, król pruski]

Instruction, wie bey dem Viehsterben verfahren werden soll. Signatum Berlin, den 13ten April, 1769.

[Acced.] *Erneuerte Instruction, wie bey dem nachgelassenen Abletern des verreckten Viehes [...] zu verfahren. Sign. Berlin 5. December 1765.*

Stettin: Herman Gottfried Effenbart, 1770; s. 9–63; 4°

sygn.: Ob.8.III.108; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

56. [Fryderyk II, król pruski]

Instruction, wie bey dem nachgelassenen Abletern des verreckten Viehes zur Zeit des Vieh=sterbens zu verfahren. Berlin, den 30. Sept. 1750.

[s.l.: s.n., 1750], [4] k.; 2°

sygn.: Ob.8.III.100; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

57. [Fryderyk II, król pruski]

[Instruktion was bey einem entstehenden Vieh=sterben zu beobachten ist]

[Berlin: s.n. 1749]; [4] k.; 2°

egz. a

sygn.: Ob.8.III.1499

prow.: zb. zab.

opr.: brak

egz. b

sygn.: Ob.8.III.97; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

58. [Fryderyk II, król pruski]

[Inc.:] *Von Gottes Gnaden, Friderich, König zu Preussen [...]. Wir können nicht bergen, wie uns höchst=mißfällig hinterbracht worden, daß an den meisten mit Vieh=Seuche inficirten Orten, [...]. [Expl.] Signatum Stettin, den 22. Septembr. 1749. Königl. Preußische Pommersche Krieger= und Domainen-Cammer].*

[Stettin: 1749]; [1] k.; 2°

sygn.: Ob.8.III.98; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

59. [Fryderyk Wilhelm I, król pruski]

Erneuertes Edict, bey jetzigen hier und da von neuen eingerissener Vieh-Seuche, und was vor Praecautiones und Anstalten dagegen in Er. Koenigl. Majestaet Ko-enigreich, Provintzien und Landen zu machen und zu verfügen. Sub Dato Berlin, den 24ten Decembr. 1729.

Alten Stettin: Johann Friedrich Spiegeln, [1729]; [6] k., 2°

egz. a

sygn.: Ob.8.IV.92

prow.: zb. zab.

opr.: brak

egz. b

sygn.: Ob.8.IV.93

prow.: zb. zab.

opr. brak

egz. c

sygn.: Ob.8.III.83; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

60. [Fryderyk Wilhelm I, król pruski]

Declaration, des vormahligen Edicts, wegen Brennung des Horn=Viehes, so bey noch continuirender Vieh=Seuche zum Verkauff getrieben wird, welche nicht von denen Dörffern, sondern auf denen nechst belegenden Zoll= und anderen Städten, zu Verhütung Unterschleiffs, geschehen soll. De Dato Berlin, den 28. Augusti 1730.

Stettin: Johann Friedrich Spiegeln, [1730]; [2] k.; 2°

egz. a

sygn.: Ob.8.IV.94

prow.: zb. zab.

opr.: brak

egz. b

sygn.: Ob.8.III.85; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

61. [Fryderyk Wilhelm I, król pruski]

Declarirtes Edict, wegen der Vieh=Seuche und wie man sich in Er. Königl Majest. Lande. wenn ein und andere Oerter samit inficiret werden solten, zu Abwendung der

daraus zu besorgenden weitem Eindringung, sowol bey der anhaltenden Seuche, als auch, wenn selbige aufgehöret, und in Ansehen des zu schlachtenden Viehes zu verhalten habe. Sub Dato Berlin den 13. Martii 1722.

Berlin: Gotthardt Schlechtiger, 1722; [2] k.; 2°
sygn.: Ob.8.III.79; współopr. z Ob.8.III.36–123
prow. i opr. zob. nr 3

62. [Fryderyk Wilhelm I, król pruski]

Renovatio edicti, wegen Ansagung des Sterbe-Viehes. Sub Dato Berlin, den 30. Junii 1721.

Stargard: Johann Nicolaus Ernsten Wittwe, 1721; [6] k.; 2°
sygn.: Pol.8.III.1367; współopr. z Pol.8.III.1365–1432
prow.: Königlich Preussisch Pom. General- Landschafts- Direktion (Stettin); piecz.
opr.: karton, grzbiet płócienny, XIX w.

63. [Fryderyk Wilhelm I, król pruski]

Verordnung wegen der zu nehmenden Praecautio bey Haltung der Vieh=Märckte in Pommern. Sub Dato Berlin, den 14ten Septembr. Anno 1730.

Alten Stettin: Johann Friedrich Spiegel, 1730; [2] k., 2°

egz. a

sygn.: Ob.8.IV.95
prow.: zb. zab.
opr.: brak

egz. b

sygn.: Pol.8.III.1430; współopr. z Pol.8.III.1365–1432
prow. i opr. zob. nr 52

egz. c

sygn.: Ob.8.III.84; współopr. z Ob.8.III.36–123
prow. i opr. zob. nr 3

64. [Fryderyk Wilhelm I, król pruski]

Erneuertes Edict, wegen der Vieh=Seuche, wobey zugleich die Nachrichten wegen der in Franckreich, dem Elsass und denen Niederlanden überhandnehmenden Seuche unter denen Pferden und dem Horn=Vieh nebst denen darwider vorzukehrenden Hülfss-Mitteln befindlich. De Dato Berlin, den 26. Martii 1732.

Berlin: Dan. Andr. Rüdiger, [1732]; [8] k.; 2°
sygn.: Ob.8.III.86; współopr. z Ob.8.III.36–123
prow. i opr. zob. nr 3

65. [Fryderyk Wilhelm I, król pruski]

[Inc.:] *Wir Friderich Wilhelm [...] thun kund und fügen hiermit zu wissen, [...] was gestalt des Viehe=Sterben [...] von neuem verspühren lasse [...] vom 7. Dec. 1711 und 14. Feb. 1714 emanirte Edicte zu erneuern und zu schärffen. Geben Berlin, den 25. Augusti 1716.*

Berlin, 1716; [1] k.; 2°

sygn.: Ob.8.III.70; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

66. [Fryderyk Wilhelm I, król pruski]

[Inc.:] *Wir Friderich Wilhelm [...] thun kund und fügen hiermit zu wissen: Nachdem das Sterben unter dem Horn=Viehe sich [...] immer mehr und mehr ausbreitet [...] setzen demnach [...]. Geben Berlin, den 20. Octobr. 1716.*

[Berlin: s.n., 1716]; [2] k.; 2°

egz. a

sygn.: Ob.8.III.71; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

egz. b (wariant)

sygn.: Ob.8.III.72; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

67. [Fryderyk Wilhelm I, król pruski]

Erneueres Edict, wegen blocquirung der mit der Vieh-Seuche Behaffteten Dörffer, auch wie die Land= Rätthe in dergleichen Fällen, so Gott verhüten wolle, so wol in Ansehen der Postirung, als sonst wehrender Seuche auch nach Auffhörung derselben sich yu verhalten haben. De dato Berlin, den 28ten Februarii 1724.

Alten Stettin: Johann Friedrich Spiegel, 1724; [2] k.; 2°

sygn.: Ob.8.III.81; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

68. [Fryderyk Wilhelm I, król pruski]

General-Verordnung, dass Weiln die Seuche unter dem Horn=Viehe überall cessiret, die beschworne Attestate und Pässe auch nicht mehr erfordert werden sollen. Gegeben Berlin, den 11. Septembr. 1717.

Berlin: Christoph Süssmilch, [1717]; [4] k.; 4°

sygn.: Ob.8.III.75; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

69. [Fryderyk Wilhelm I, król pruski]

[Inc.:] *Nachdem Seiner Königlichen Majestät in Preussen, [...] vorgetragen woren, wasgestalt die Seuche [...] grassiret hat [...] als haben dieselbe [...] resolviret und [...] emanirte Edicte, insonderheit das vom 20. Oct. 1716 [...] und bey der darinn*

*gesetzten Leib= und Lebens= Straffe [...] genaue Aufsicht darauf zu haben [...].
Geben Berlin, den 21. Junii 1717.*

[Berlin: s.n., 1717]; [2] k.; 2°

sygn.: Ob.8.III.74; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

70. [Fryderyk Wilhelm I, król pruski]

Königliche Preussische allgemeine Verordnung vom II. Octob. 1717. Die Seuche unter dem Horn=Vieh betreffend.

Stargart: bey seel. J.N. Ernesten Wittwe, [1717]; [2] k.; 2°

sygn.: Ob.8.III.76; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

71. [Fryderyk Wilhelm I, król pruski]

[Inc.:] *Nachdem Seiner Königlichen Majestät in Preussen [...] vorgetragen worden, was massen die Seuche, so leyder! eine Zeithero unter dem Horn=Vieh grassiret hat [...], an denen Orten, wo sich keine Seuche auch nicht in deren Nähe findet, die Abdeckereyen [...] getrieben werden mögen [...]. Gegeben Berlin, den 30. Martii 1718.*

[Berlin: s.n., 1718], [2] k.; 2°

sygn.: Ob.8.III.77; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

72. Gardiner, John

Observations on the animal oeconomy, and on the causes an cure of diseases.

Edinburgh: printed for William Creech; and sold in London by T. Longman, J. Johnson, and J. Murray, [1784]; XXX, 458 s.; 8°

sygn.: 265758

prow.: zb. zab.

opr.: karton, XVIII w.

73. [Gebhard, Franz Karl Anton]

Dissertatio Inauguralis Medica De Rabie Canina: Qvam una cum annexis positionibvs medicis. In Universitate Friburgo-Brisgoica Sub Regimine Academico [...] Franc. Gebhard, Medicinae utrisusque Doctoris, Et Artis Obstetriciae Magistri, Nec Non Anatomiae Professoris Publici Ordinarii [...].

Friburgi Brisgoviae: Jo. And. Satron, 1783; 51 s.; 8°

sygn.: 276902; współopr. z 276899–276908

prow.: Ex Biblioth[eca] Soc[ietatis] Liter[arum] Curon[ensis] – piecz.

opr.: karton, XVIII w.

74. Giesecke, Johann Christian

Hausvieh Arzeneybuch für Viehärzte, aber auch zugleich aben so lehrreich für den Bürger und Landmann, um die Haustiere vor Krankheiten zu bewahren und

in Krankheiten ihnen auf die bewährteste Art zu helfen, sorgfältig aus kostbaren Werken zusammen getragen und dadurch allgemein brauchbar gemacht [...].

Magdeburg: Verlagshandlung des Verfassers; 8°

Th. 1: 1792; [14], 452, [8] s.

Th. 2: 1793; 381 s.

sygn.: 272094

prow.: zb. zab.

opr.: karton, XVIII w.

75. Gleditsch, Johann Gottlieb

Betrachtung über die Beschaffenheit des Bienenstandes in der Mark Brandenburg nebst einem Verzeichnisse von Gewächsen aus welchem die Bienen ihren Stoff zum Honig und Wachse einsammlen Betrachtung über die Beschaffenheit des Bienenstandes in der Mark Brandenburg. Nebst einem Verzeichnisse von Gewächsen aus welchem die Bienen ihren Stoff zum Honig und Wachse einsammlen.

Riga und Mietau: Johann Friedrich Hartknoch, 1769; [36], 344, [32] s.; 8°

sygn.: 266766

prow.: zb. zab.

opr.: karton, XVIII w.

76. Graßmann, Gottfried Ludewig

Abhandlungen über die allgemeine Stallfütterung des Viehes, und die Abschaffung oder Beybehaltung der Brache [...].

Berlin: bey Andreas Johann Kunze, 1788; [2], 133, s.; 8°

sygn.: 265683

prow.: zb. zab.

opr.: brak

77. Hartmann Leopold

Abhandlung von den Unfällen und Krankheiten der Schaafe von deren Ursache und Urquellen

in:

Sammlung praktischer Abhandlungen von verschiedenen Krankheiten der Pferde und Schaafe, wie auch der allgemeinen Hornvieh=Seuche nebst dagegen dienlichen Fürsehungs= und Heilungsmitteln.

Nürnberg: Johann Adam Stein, 1785; s. 211–252; 8°

2. sehr vermehrte Auflage

sygn.: 276691

prow.: Ex Biblioth[eca] Soc[ietatis] Liter[arum] Curon[ensis] – piecz.

opr.: karton, XVIII w.

78. Hartmann, Leopold

Abhandlung von einigen allgemeinen Krankheiten der Pferde

in:

Sammlung praktischer Abhandlungen von verschiedenen Krankheiten der Pferde und Schaafe, wie auch der allgemeinen Hornvieh=Seuche nebst dagegen dienlichen Fürsehungs= und Heilungsmitteln.

Nürnberg: Johann Adam Stein, 1785; s. 3–48; 8°

sygn.: 276691

prow. i opr. zob. nr 77

79. Hastfer, Friedrich Wilhelm

Goldgrube eines Landes in der Verbesserung der Schaafszucht: nebst einem zuverlässigen Mittel und Rath gegen die Schaafspocken. Aus dem Dänischen übersetzt.

Kopenhagen: Mumme, 1756; 72 s., [2] k.; 8°.

sygn.: 96788

prow.: E Mvseo Cvron[ensis] – piecz.

opr.: papier, XVIII w.

80. Haur, Jakub Kazimierz

Ziemiaska generalna oekonomika obszerniejszym od przeszley edycyey stylem svpplementowana, i we wszystkich punktach znacznie poprawiona [...].

Cracoviae: Typis Universitatis, 1679; 233 s.; 2°.

sygn.: Pol.7.III.76

prow.: z księgozbioru rodu Szyrynow w Hermanowicach – zap. rps.

opr.: karton, XVIII w.

81. *Hippographia, das ist: deutliche und vollständige Beschreibunge. Pferdes, nach seiner Schönheit, Tugenden u. Mängeln, wie auch ihm zustossenden Krankheiten u. dafür bewährt erfundene Mittel. Von einem englischen Rossarzt beschrieben und überstetzt.*

Leipzig: [s.n.] 1766; s. 100; 8°

sygn.: 269200; współopr. z 269199

prow.: Ehrenberg – zap. rps. na wew. str. gór. okł.

opr.: karton, obcięcia kart niebieskie, XVIII w.

82. Hodson, Matthew

Der Englische Stall-Meister und bewährte Ross-Artzt, welcher von den Eigenschaften, Ursachen und Curen aller und jeder Kranckheiten, die bey Pferden vorkommen, Unterricht giebet, Nebst einer Anweisung, alle Arten Pferde, sowohl zum gemeinen und ordentlichen Gebrauch, als auch zum Jagen und Wett-Rennen aufzuziehen, abzurichten, zu kauffen, zu warten, und sonst zu tractiren; mit vielen andern Curiositäten, aus langer Übung und Erfahrung, nicht ohne sonderbare Mühe und Sorgfalt gesammelt von dem Ritter J. H. u. Matthew Hodson. Aus dem Englischen übersetzt.

2. Auflage

Leipzig: bey Johann Michael Teubner, 1749; [12], 341, [10]; 1 tabl.; 8°

sygn.: 281460; współopr. z 281459

prow.: Fürstliche Bibliothek Koschentin – piecz.

opr.: karton, XVIII w.

83. *Instruction, was bey dem Viehsterben zu beobachten. 4. Nov. 1760.*

[s.l.; post 4.XI.1760], [2] k.; 2°

sygn.: Ob.8.III.102; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

84. *Instruction für diejenigen, welche bey der gegenwärtig grassirenden Viehseuche ihre Heerden durch die inoculation in Sicherheit setzen wollen. De Dato Berlin, den 11ten April 1781.*

Stettin: H.G. Effenbart, [1781], 8 s.; 4°

sygn.: Ob.8.III.122; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

85. Jung, Johann Heinrich

Lehrbuch der Vieharzneykunde.

Heidelberg: Gebrüder Pfähler; 8°

Theil 1: *die Physiologie und Pathologie*, 1785; [4], 272 s.

Theil 2: *die medizinische Materie und Klinik*, 1787; [2], 292, 18 s.

sygn.: 265150

prow.: Ex Biblioth[eca] Soc[ietatis] Liter[arum] Curon[ensis] – piecz.

opr.: karton, XVIII w.

86. Keller, Max Karl

Etwas über die Hornviehseuche in unsrer Nachbarschaft

in:

Sammlung praktischer Abhandlungen von verschiedenen Krankheiten der Pferde und Schaaf, wie auch der allgemeinen Hornvieh=Seuche nebst dagegen dienlichen Fürsehungs= und Heilmitteln.

Nürnberg: Johann Adam Stein, 1785; s. 253–282; 8°

2. sehr vermehrte Auflage

sygn.: 276691

prow. i opr. zob. nr 77

87. Kersting, Johann Adam; Sothen Otto

Nachgelassene Manuscripte über die Pferdearzneiwissenschaft. Herausgegeben und mit einem Anhang versehen von Otto Sothen.

Berlin: bey Friedrich Vieweg, 1789; [46], 594 s.; 1 tabl.; 8°

sygn.: 269726

prow.: zb. zab.

opr.: brak

88. Kersting, Johann Adam; Sothen Otto
Johann Adam Kerstings nachgelassene Manuscripte über die Pferdearzneiwissenschaft. Mit einem Anhange versehen von Otto Sothen [...] und von neuen herausgegeben von Otto von Sothen.

2., mit Anm[erkungen] u[nd] Zusätzen verm[ehrte] Auflage

Berlin: bei Friedrich Vieweg, 1792; [12], 460 s.; 2 tabl.; 8°

sygn.: 269256

prow.: Exlibris von Grünberg

opr.: karton, obcięcia kart czerwone, XVIII w.

89. Kluk, Krzysztof

Zoologia czyli zwierzętopismo, dla szkół narodowych pierwszy raz wydane.

Warszawa: w Drukarni Nadwornej J. K. Mci. i P. Kom. E. N., 1789; 420 s., 5 k. tabl.: il.; 8°

sygn.: Pol.8.II.3016

opr.: półskórek, karton, marmurkowe wyklejki, na grzbiecie tłoczenia złote, XVIII w.

90. Kluk, Krzysztof

Zwierząt domowych i dzikich, osobliwie krajowych historii naturalney początki i gospodarstwo. Potrzebnych i pożytecznych domowych chowanie, rozmnozenie, chorob leczenie, dzikich łowienie, oswoienie, zażycie; szkodliwych zaś wygubienie.

Warszawa: w Drukarni J. K. Mości i Rzeczypospolitey u XX. Scholarum Piarum, Piarów, 8°

T. 2: *O ptastwie*, 1779; [4] k., 411 s., 3 tabl.

egz. a

sygn.: Pol.8.II.2423/2; współopr. z Pol.8.II.2423/3

prow.: kupno

opr.: półskórek, grzbiet i brzegi oprawy skóra brązowa, obcięcia kart czerwone, karton, XVIII w.

egz. b

sygn.: Pol.8.II.2848/1

prow.: dublet Biblioteki Jagiellońskiej – piecz.; wymiana

opr.: karton, XVIII w.

T. 3: *O gadzie i rybach*, 1780; [4] k., 308 s., 3 tabl.

egz. a

sygn.: Pol.8.II.2423/3; współopr. z Pol.8.II.2423/2

prow. i opr. zob. t. 2a

egz. b

sygn.: Pol.8.II.4833/3

prow.: Karol Piaskowski; Kazimierz Sand z Torunia; kupno

opr.: karton, XVIII w.

T. 4: *O owadzie i robakach*, 1780; [4], 500 s., 9 tabl.**egz. a**

sygn.: Pol.8.II.2423/4

prow.: kupno

opr.: karton, skóra brązowa, XVIII w.

egz. b

sygn.: Pol.8.II.2848/2

prow.: kupno

opr.: papier, XX w.

def. brak k. tyt., brak s. 479–500, brak 9 tabl.

91. Krünitz, Johann Georg

Das Wesentlichste der Bienen-Geschichte und Bienen-Zucht.

Berlin: bei Joachim Pauli, 1774; [5] k., 400 s., [2] k., 18. tabl.; 8°

sygn.: 271738

prow.: Regierungs Bibliothek zu Oppeln (Opole) – piecz.

opr.: karton, marmurek, na grzbiecie tłoczenia złote, XVIII w.

92. La Fosse, Philippe Etienne

Handbuch zum Gebrauch für Pferde-Aerzte bey den Regimenten.

Hannover: in den Helvingschen Hofbuchhandlung, 1785; 188 s.; 1 tabl.; 8°

sygn.: 273623

prow.: Fürstliche Bibliothek Koschentin – piecz.

opr.: karton, XVIII w.

93. Lucan, Johann Gall

Neues und Wohl-eingerichtetes Roß- und Artzney-Buch: Darinnen Nicht allein die Natur, Alter und verschiedene Arten der Pferde, Nebst Guten und bösen Eigenschafften [...] zu finden; Sondern auch wie allen so wohl gegenwärtigen Als bevorstehenden Kranckheiten der Pferde innerlich und äusserlich Mit allerhand stattlichen Wissenschaften und Artzneyen vorzukommen, gezeiget worden; Nebst einer Vorrede und Register; Mit sonderbahrem Fleiß zusammen getragen und in Druck verfertigt [...].

Leipzig: bey Hieronymus Philipp Ritscheln, 1728; 284, [2] s.; 8°

sygn.: 281459; współopr. z 281460

prow. i opr. zob. nr 82

94. [Marque, Jacques de; Nicolas, Pierre François; La Servolle, Pierre de]; Kłowski, Walenty

Dykcyonarz powszechny medyki, chirurgii i sztuki hodowania bydła, czyli lekarz wiejski zawierający Rozciągte wiadomości szystkich części sztuki Lekarskiej, dokładnie i najszczegulnieysze opisuy zażywania roślin, sposoby ratowania zdrowia ludzkiego, i leczenia chorob bydłęcych; [...] Na j. polski przełożone i wielu ważnemi dodatkami powiększone, przez W[alentego] K[łosowskiego] [...].

W Warszawie: u P. Dufour, Konsyliarza Nadwor: J.K.M. Dyrektora Drukarni Prześwietney Szkoły Rycerskiej; 8°

pro.: biblioteka rodu Potulickich, Bibliotheca Potuliciana – piecz.

opr.: karton, XVIII w.

Tom I: 1788; 724, [4] s.

sygn.: Pol.8.II.1777/1

Tom II: 1788; 758, [2] s.

sygn.: Pol.8.II.1777/2

Tom III: 1788; 759 s.

sygn.: Pol.8.II.1777/3

Tom IV: 1789; 576, [4] s.

sygn.: Pol.8.II.1777/4

Tom V: 1790; 771 s.

sygn.: Pol.8.II.1777/5

Tom VI: 1791; [4] s., 415, 315 s.

sygn.: Pol.8.II.1777/6

Tom VII: 1792; 772 s.

sygn.: Pol.8.II.1777/7

Tom VIII: 1792; 483, [2] s.

sygn.: Pol.8.II.1777/8

95. [Marque, Jacques de; Nicolas, Pierre François; La Servolle, Pierre de]; Kłowski, Walenty

Suplement Dykcyonarza medyki, chirurgii y sztuki hodowania bydła.

T. IX

W Warszawie: u P. Dufour, 1793; 316 s., [4] s.; 8°

sygn.: Pol.8.II.1777/9

pro.: biblioteka rodu Potulickich, Bibliotheca Potuliciana – piecz.

opr.: karton, XVIII w.

96. Mauchart, David

Auszug aus zween zu Tübingen unter dem Praesidio des [...] 1745 gehaltenen Dissertationen von der dortigen Viehseuche

in:

Platen, H.D.

Eigene und aus andern Nachrichten gesamlete Anmerkungen und Auszüge über die jetzt graßirende Viehseuche auf Befehl der Königl. Hochpreislichen Regierung zum Gebrauch der Landes-Einwohner und damit Andere zu gleicher nützlichen Beschäftigung aufgemuntert werden mögen.

Stralsund: Hier. Joh. Struck, 1763; s. 13–32; 4°

sygn.: 277794

prow. i opr. zob. nr 15

97. [Inc.] *Nachdem bishero so wohl Nachrichten eingelauffen [...] I. Diese Kranckheit des Viehes bestehe [...] II. Mit was vor Hülffs=Mitteln sie zu praeservieren, und III. endlich auch zu curiren. Halberstadt, den. 6. Dec. 1723.*

[Halberstadt: s.n., 1723], [6] k.; 2°

sygn.: Ob.8.III.80; wspólopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

98. *Neustes Noth- und Hülf- Viehbuch zum Nuzzen der Landleute, Hauswirthe und Oekonomen*, hrsg. v. einem erfahrenen Hausvater.

Frankfurt und Leipzig: [s.n.], 1793; [4], 186 s., 8°

sygn.: 270965, wspólopr. z 270964

prow. i opr. zob. nr 43

99. Nigrisoli, Francesco Maria

Gedancken von der Vieh-Seuche und vornemlich des Horn-Viehes [...] aus dem Italiänischen ins Deutsche übersetzt und [...] Vorrede versehen von Johann Adolph Provansal.

Leipzig: bey Fried. Lanckischens Erben, 1749; 64 s.; 8°

sygn.: 273986; wspólopr. z 273981–273987

prow. i opr. zob. nr 13

100. Oebchelwitz, L. W. von

Der Holländische Stallmeister, oder kurze, jedoch gründliche Unterweisung, was zum Kennen, Zäumen, Satteln, Beschlagen und Unterhalten der Pferde gehört, wie auch zu der Reutkunst, oder Art und Weise, wie die Pferde dreßiret und zu allerley Gebrauch abgerichtet werden müssen. Mit beygefügtten Anmerkungen über das Pferdereuten der Frauenzimmer, über das Wettrennen der Engländer, und das starke Traben der Holländer; desgleichen auch, was vor die Krankheiten und Gebrechen der Pferde erfordert wird, und wie sie zu curiren sind; und endlich eine kurzgefaßte Abhandlung von der Stutherey, Füllen- und Pferdezucht. Alles mit nöthigen Kupfertafeln versehen.

Leipzig: in der Heinsiußischen; Gröningen: in Jacob Bolts Buchhandlungen, 1766;
[24], 344 s.; 8°
sygn.: 267121
prow.: "baron von Eulenburg, Pr. d. 10 May, 1776" – zap. rps. na k. tyt.
opr.: karton, wydarte wyklejki, XVIII w.
def.: brak 6 tabl.

101. Pinter von der Au, Johann Christoph
*Vollkommener ergänzter Pferd-Schatz. Auß reiffer Erwegung der Natur, Vernunft
und oftmahligen Erfahrung entstanden [...].*
Franckfurt am Mayn: 1664; [4] k., 205 s., [6] k.; 2°
sygn.: Ob.7.IV.277
prow.: zb. zab.
opr.: karton, XVIII w.

102. *Die Pferd lust, ein Beytrag zur Unterhaltung für junge und ältere Pferdliebhaber.*
Nürnberg: Rawisch, 1792; 208 s., il. ręcznie barwione; 8°.
sygn.: Pol.8.II.3014
prow.: kupno
opr.: karton, XVIII w.

103. Platen, H. D. von
*Eigene und aus andern Nachrichten gesamlete Anmerkungen und Auszüge über
die jetzt graßirende Viehseuche auf Befehl der Königl. Hochpreislichen Regierung
zum Gebrauch der Landes-Einwohner und damit Andere zu gleicher nützlichen
Beschäftigung aufgemuntert werden mögen.*
Stralsund: Hieronymus Johann Struck, 1763; 32 s.; 4°
sygn.: 277794
prow. i opr. zob. nr 15

104. Ploucquet, Wilhelm Gottfried
*Vollständiger Roßarzt oder Unterricht die Krankheiten der Pferde zu erkennen und
zu curiren, mit angehängtem Recept-Buch.*
Tübingen: Jacob Friedrich Heerbrand, 1781; [12], 384 s.; 8°
sygn.: 271092
prow.: Fürstliche Bibliothek Koschentin – piecz.
opr.: karton, XVIII w.

105. *Praeservativ für Horn=Vieh.*
[Inc.:] *Ein viertel Pfund Kalck, ein halb Ess=Löffel gereinigten Salpeter auf einmah
in Wasser, mit 1 Pfund Haaber=Mehl den ersten Tag zu trincken gegeben [...].*
[Expl.:] *[...] für Kühe das Weibliche, hilft gleich wunderbarlich.*
[s.l.; s.a., XVIII w.], [1] k.; 2°

egz. a

sygn.: Ob.8.III.37; współopr. z Ob.8.III.36–123
 prow. i opr. zob. nr 3

egz. b

sygn.: Ob.8.III.37a; współopr. z Ob.8.III.36–123
 prow. i opr. zob. nr 3

egz. c

sygn.: Ob.8.III.104; współopr. z Ob.8.III.36–123
 prow. i opr. zob. nr 3

egz. d

sygn.: Ob.8.III. 104a; współopr. z Ob.8.III.36–123
 prow. i opr. zob. nr 3

egz. e

sygn.: Ob.8.III.110; współopr. z Ob.8.III.36–123
 prow. i opr. zob. nr 3

egz. f

sygn.: Ob.8.III.110a; współopr. z Ob.8.III.36–123
 prow. i opr. zob. nr 3

106. [*Praeservativ für das Horn-Vieh bey der jetzigen umhergehenden ansteckenden Seuche*].

[Inc.] *Demnach bey der an einen und andern Orte hiesiger Provintzien verspürten Seuche unter dem Horn=Vieh, man auf gute Praeservativ-Mittel bedacht zu seyn [...]. Gegeben zu Berlin, den 9. Januar 1717.*

[Berlin: s.n., 1717]; [1] k.; 2°

sygn.: Ob.8.III.73; współopr. z Ob.8.III.36–123
 prow. i opr. zob. nr 3

107. *Praktische Anweisung für den Bürger und Landmann, alle Krankheiten der Menschen und Thiere in kurzer Zeit und ohne jemand's Hülfe aus dem Grunde zu heilen. Nebst einer Anleitung wie Menschen, die durch eine plötzliche Art umgekommen, wieder zum leben zu bringen sind.*

Neuwied: auf Kosten des Herausg. und in Commission bey J.L. Gehra, 1791; 157, [2] s.; 8°

sygn.: 275019; współopr. z 275015–275018

prow.: Ex Biblioth[eca] Soc[ietatis] Liter[arum] Curon[ensis] – piecz.

Штемрель Рижской Ценсуры – piecz.

opr.: karton, XVIII w.

108. [Inc.:] *P.S. Ryszel, den 31. Maji 1745. Ad Relationem humullimam de eodem dato [...] Visitation der Kühe [...]. [Expl.] Paris, den 18. Maji 1745. Signiret Boyer.* [Paris: 1745]; [2] k.; 2°
sygn.: Ob.8.III.92; współopr. z Ob.8.III.36–123
prow. i opr. zob. nr 3

109. Raversner, Afanazej
Von der Abartung der Thiere.
Leipzig: [s.n.], 1775; 24 s.; 8°
sygn.: 97299; współopr. z 97285–97299
prow.: Ex Biblioth[eca] Soc[ietatis] Liter[arum] Curon[ensis] – piecz.
opr.: karton, XVIII w.

110. *Recepte gegen die Vieh=Seuche.*
[Stettin: s.n., 1750]; [1] k.; 2°

egz. a

sygn.: Ob.8.IV.40
prow.: zb. zab.
opr.: brak

egz. b

sygn.: Ob.8.III.99; współopr. z Ob.8.III.36–123
prow. i opr. zob. nr 3

egz. c

sygn.: Ob.8.III.99a; współopr. z Ob.8.III.36–123
prow. i opr. zob. nr 3

111. Reinder, Gerhard
Beobachtungen und Versucht meistens durchs Einimpfen an dem Rindvieh gemacht [...]. Nebst [...] Unterricht, auf welche Art diess Einimpfen mit der wenigsten Gefahr [...]. Aus dem Holländischen verdeutscht.
Wesel: Fr. Jak. Röder, [1777]; [14], 56 s.; 8°
sygn.: 273985; współopr. z 273981–273987
prow.: i opr. zob. nr 13

112. Riem, Johann
Des Amts-Rathes und Oberbienen-Inspektors Johann Riem's der russischkaiserlichen freyen ökonomischen Gesellschaft, der königlich-preußisch-schlesischen patriotischen, [...] Gesellschafften Mitglieedes, zweyte bekörnte Preisschrift über die Bienen und deren Pflege in verbesserten Klotzbeuten, Kästen und Körben.
Dresden: Johann Samuel Gerlach, 1786; [4], 51 s.; 8°
sygn.: Pol.8.II.2011; współopr. z Pol.8.II.2003–2010

prow.: Aus der Bibliothek des Prof. Dr. Rudolf Reicke 1906 – piecz.; Stadt-Bibliothek Königsberg Pr[eußen] – piecz.

opr.: karton, XVIII w.

113. Robertson, Dionysius

Pferd-Arzneykunst oder Gründlicher Unterricht, die äusserliche und innerliche Gebrechen der Pferde aus dem Grund zu heilen. Benebst einer Abhandlung, wie die Fohlen und Jagd=Pferde zu tractiren.

Frankfurt und Leipzig: in der Eßlingerischen Buchhandlung, 1764; [8], 332, [16] s.; 8°
 sygn.: 270489

prow.: Fürstliche Bibliothek Koschentin – piecz.

opr.: karton, XVIII w.

114. *Sammlung praktischer Abhandlungen von verschiedenen Krankheiten der Pferde und Schaafe, wie auch der allgemeinen Hornvieh=Seuche nebst dagegen dienlichen Fürsehung= und Heilungsmitteln.*

Nürnberg: Johann Adam Stein, 1785; [2], 304, [14] s.; 8°

2. sehr vermehrte Auflage

sygn.: 276691

prow.: Ex Biblioth[eca] Soc[ietatis] Liter[arum] Curon[ensis] – piecz.

opr.: karton, obcięcia kart czerwone, XVIII w.

115. Sagar, Johann Baptista Michael

Abhandlung von den wahren Kennzeichen der Hoenviehseuche und derselben sowohl Heil- als Verwahrungskunde; dem Landmanne ein höchst nützlich Werkchen.

Wien: bey Joh. Paul Krauss, 1782; [8], 72 s.; 8°

sygn.: 273984; współopr. z 273981–273987

prow. i opr. zob. nr 13

116. Salchow, Ulrich Christoph

Ulrich Christoph Salchow [...] erlautert und bestätigt mit noch mehreren Beyspielen, Gründen und Beobachtungen seine erfundene und bekanntgemachte untrügliche Durchseuchungscur und zeigt zugleich die Richtschnur, nach welcher die Tilgung und gänzliche Ausrottung der Rindviehseuche bewirkt werden könne.

Bremen: bey Georg Ludewig Förster, 1780; 199 s.; 8°

sygn.: 97395; współopr. z 97396

prow. i opr. zob. nr 18

117. *Sammlung einiger Abhandlungen von verschiedenen Krankheiten der Pferde und Schaafe, wie auch der allgemeinen Hornvieh Seuche nebst den dagegen dienlichen Fürsehung und Heilungsmitteln.*

Nürnberg: Wolfgang Schwarzkopf, 1779; [2], 229, [5] s., 8°

sygn.: 273972

prow.: "unser Buch gehört der Neu-Schwaneburgschen S[chloß]" – zap. rkp. na wew. str. doln. okł.

opr.: pólskórek, karton, skóra na grzbiecie i brzegach brązowa, marmurek, XVIII w.

118. Saunier, Jean de

La parfaite Connoissance des chevaux, leur anatomie, leurs bonnes et mauvaises qualitez, leurs maladies et les remèdes qui y conviennent. Par J. de Saunier [...] continuée et dannée au publie par son fils, Gaspard de Saunier.

La Haye: Adrien Moetjens, 1734; [8], 256, [8] s.; 61 tabl.; 2°

sygn.: 281115

prow.: zb. zab.

opr.: brak

def.: brak niektórych tabl.

119. Schmundt, C. G.

Preisschrift, eine Beantwortung einer von der freyen ökonomischen Gesellschaft zu St. Petersburg aufgegebenene Frage, betreffend die Fütterung und Pflege der milchenden Kühe.

Berlin: bey Christian Friedrich Himburg, 1787; 112 s.; 8°

sygn.: 269915

prow.: E Mvseo Cvron[ensis] – piecz.

opr.: karton, marmurek, XVIII w.

120. Schumacher, Christian Wilhelm Christlieb

Die gehobene Gefahr bey dem Eintritte der Rindviehseuche. Aus Erfahrungen und Urkunden bestätigt.

Berlin und Stettin: bey Joachim Pauli, 1779; 126, [2] s., tabl. 1; 8°

sygn.: 273982; współopr. z 273981–273987

prow. i opr. zob. nr 13

121. Schumacher, Christian Wilhelm Christlieb

Die sichersten Mittel wider die Gefahr bey dem Eintritte der Rindviehseuche, aus Erfahrungen und Urkunden bestätigt und gesammelt.

Berlin: bey Wilhelm Oehningke dem Jünger, 1793; XVI, 128 s., tabl. 1; 8°

sygn.: 273981; współopr. z współopr. z 273981–273987

prow. i opr. zob. nr 13

122. Sind, Johann Baptist von der

Der im Feld und auf der Reise geschwind heilende Pferdearzt, welcher einen gründlichen Unterricht von den gewöhnlichen Krankheiten der Pferde im Feld und auf der Reise wie auch einen auserlesenen Vorrath der nützlichsten und durch Erfahrung bewährtesten Heilungsmitteln eröffnet.

Frankfurt und Leipzig: bey Heinrich Ludwig Brönnner, 1766; [18], 260, [2] s.; 8°

sygn.: 269199; współopr. z 269200

prow. i opr. zob. nr 81

123. *Recept, so probiret und sehr gut befunden in der grassirenden Seuche und Kranckheiten, so das Horn=Vieh, als Kühe und Ochsen, jetzo plaget.*

[s.l., s.a.; XVIII w.], [1] k.; 2°

sygn.: Ob.8.III.41; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

124. *Recept, vor das krancke Rind=Vieh.*

[Inc.:] *Man nimbt vor jedes Stück Rind=Vieh das Kranck ist 1 Pfund Honig [...].*

[Expl.:] [...] *die graue Ruhre unter die Menschen.*

[s.l., s.a.; XVIII w.], [1] k., 2°

egz. a (wariant)

sygn.: Ob.8.III.111; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

egz. b (wariant)

sygn.: Ob.8.III.111a; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

egz. c

sygn.: Ob.8.III.123; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

egz. d

sygn.: Ob.8.III.123a; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

125. *Recepte gegen die Vieh=Seuche.*

[Inc.:] *Auf jedes Stück Vieh 2. oder 3. Quartier Rocken=Kley [...]. Stettin, den 2. Januarii, 1750. Königl. Preussis. Collegium Sanitatis*

[s.l.]: [s.n.] 1750; [1] k., 2°

sygn.: Ob.8.III.99; współopr. z Ob.8.III.36–123

egz. a

sygn.: Ob.8.III.99a; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

egz. b

sygn.: Ob.8.III.99b; współopr. z Ob.8.III.36–123

prow. i opr. zob. nr 3

126. Sandifort, Eduard; Bergius, Peter Jonas
Beschreibung der Viehseuche in Holland 1769 [...]. Bedenklichkeiten bey der Viehseuche aus des [...] Kästners Übersetzung der Abhandlungen der Kön. schw. Akad. der Wiss. 1769 besonders abgedr[uckt].

Leipzig: bey Herm. Heinr. Holle, 1772; 32 s.; 8°

sygn.: 273983; współopr. z: 273981–273987

prow. i opr. zob. nr 13

127. *Scriptores rei rusticae veteres Latini: Cato, Varro, Columella, Palladius quibus nunc accedit Vegetius de mulo-medicina et Gargilii Martiatii fragmentum [...]. Adiectae notae virorum clariss. integrae tum editae, tum ineditae et lexicon rei rusticae. Curante Jo[hann] Matthia Gesnero.*

Lipsiae: Caspari Fritsch, 1735, 4°.

T. 1: [5] k., LVI, 130 s., [2] k., s. 131–384, [4] k., s. 385–824, 2 tabl.

T. 2: [1] k., s. 825–858, [4] k., s. 859–1316, 2 tabl.

sygn.: 280249

prow.: Kön[igliche] Regier[ungs] Bibliothek z[u] Stettin – piecz.

opr.: karton, na grzbiecie tłoczenia złote, XVIII w.

128. *Scriptores rei rusticae veteres Latini: Cato, Varro, Columella, Palladius quibus nunc accedit Vegetius de mulo-medicina et Gargilii Martiatii fragmentum [...]. Adiectae notae virorum clariss. integrae tum editae, tum ineditae et lexicon rei rusticae. Curante Jo[hann] Matthia Gesnero.*

Editio 2.

Lipsiae: Caspar Fritsch, 4°

T. 1: 1773; [4] k., s. LVIII, 936, 5 tabl.

T. 2: 1774; [2] k., s. 448, 163, 2 tabl.

sygn.: 280253

prow.: Königl[iche] und Stadt Gymnasium zu Coeslin – piecz.

opr.: karton, skóra brązowa, na grzbiecie tłoczenia złote, obcięcia kart czerwone, wyklejki marmurkowe, XVIII w.

129. *Scriptores rei rusticae veteres Latini: Cato, Varro, Columella, Palladius quibus nunc accedit Vegetius de mulo-medicina et Gargilii Martiatii fragmentum [...]. Adiectae notae virorum clariss. integrae tum editae, tum ineditae et lexicon rei rusticae. E recensione Jo[hann] Matthi[as] Gesneri cum eiusdem praetatione et lexico rustico.*

Biponti: Ex Typographia Societatis, 8°

Vol. 1: 1787; [1] k., s. CLVI, 248

sygn.: 266945

prow.: Koenigl[iche] und Stadt Gymnasium zu Coeslin – piecz.

opr.: karton, marmurek, XVIII w.

Vol. 2: 1787; [1] k., s. 566

egz. a

sygn.: 266945

prow. i opr. zob. vol. 1

egz. b

sygn.: Ob.8.II.1150/2

prow.: biblioteka Karla Ottona Rehdantz z Rudolfstadt, Bibliotheca Rehdantiana – piecz.

opr.: karton, marmurek, na grzbiecie tłoczenia złote, XVIII/XIX w.

egz. c

sygn.: Ob.8.II.1159

prow.: zb. zab.

opr.: karton, marmurek, na grzbiecie tłoczenia złote, XIX w.

Vol. 3: 1787; [1] k., s. 510

sygn.: 266945

prow. i opr. zob. vol. 1

Vol. 4: 1788; [233] k.

egz. a

sygn.: 266945

prow. i opr. zob. vol. 1

egz. b

sygn.: Ob.8.II.1150/4

prow.: Gymnasial Bibliothek Leobschütz (Głubczyce) – piecz.

opr.: półskórek, karton, grzbiet i brzegi skóra brązowa, marmurek, na grzbiecie tłoczenia złote, obcęcia kart żółte, XVIII w.

130. Syreniusz, Szymon

Zielnik Herbarzem z ięzyka Łacinskiego zowią. To iest Opisanie własne imion, kształtu, przyrodzenia, skutkow, y mocy Zioł wszelakich Drzew, Krzewin y korzenia ich, Kwiātu, Owocow, Sokow Miasg, Zywic y korzenia do potraw zaprawowania. Tak Trunkow, Syropow, Wodek, Likworzow, Konfitor, Win rozmaitych, Prochow, Soli z zioł czynioney; Maści, Plastrow. Przytym o Ziomach y Glinkach różnych: o Kruscach Perłach y drogich Kamieniach. Tez o zwierzetach czworonogich, czółgających Ptastwie, Rybach y tych wszystkich rzeczach ktore od nich pochodzą [...], a y używania ku zatrzymaniu zdrowia tak ludzkiego iako bydlecego y chorob przypadłych odpedzenia, z wielkiem uważaniem y rozsądkiem Polskiem ięzykiem zebrany y na osmiero ksiąg rozłożony.

Cracoviae: Bazyli Skalski, 1613; [11] k., 1540 s., [12] k.; 2°.
 sygn.: Pol.7.III.946
 prow.: kupno
 opr.: deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, zapinki, obcięcia kart czerwone, XVI w.

131. Taplin, Wilhelm
Stallmeister oder neuere Roßarzneykunde.

Th. 2

Leipzig: bei Gerhard Fleischer dem Jüngern, 1798; 304 s.; 8°
 sygn.: 270406
 prow.: Fürstliche Bibliothek Koschentin – piecz.
 opr.: karton, XVIII w.

132. Thym, Johann Friedrich

Die Practic des Seidenbaues: bestehend in drey Theilen, als 1) Die Wartung der Maulbeer-Bäume. 2) Die Wartung der Seiden-Würmer. 3) Die Zubereitung der Seiden, [...].

Berlin: bey Georg Jacob Decker, 1774; 160 s.; 8°
 sygn.: 272540
 prow.: zb. zab.
 opr.: karton, XVIII w.

133. *Unterricht, wornach eines jeden Orts Obrigkeit bey Gefährlichen Pest-Zeiten, die von der Contagion inficirte Häuser zu reinigen veranstalten kan.*

Alten Stettin: Gabriel Dahlen, [s.a., XVII w.], [4] k.; 4°
 sygn.: Ob.8.III.39; współopr. z Ob.8.III.36–123
 prow. i opr. zob. nr 3

134. *Vollständige Anweisung für Herrschafts- Stadt- Lohn- und Landkutscher, Stall- und Reitknechte: wie auch für Herren, welche Equipage unterhalten, und eine vollständige Kenntniß von der Natur, Wachsthum und Beschaffenheit, ihrer Pferde zu erlangen suchen. Nebst einem Unterrichte für Reitliebhaber [...].*

Leipzig und Wien: Mathias Ludwig, 1793; 182, [10] s., 8°
 sygn.: 270428
 prow.: Fürstliche Bibliothek Koschentin – piecz.
 opr.: karton, XVIII w.

135. Webster, Charles

Thatsachen um die Verbindung des Magens mitleben, Krankheit und Genesung zu zeigen. Aus dem Englischen übersetzt mit Anmerkungen einiger deutschen Aerzte.

Frankfurt a. Main: in der Hermannischen Buchhandlung, 1796; 102 s.; 8°
 sygn.: 272524; współopr. z: 272521–272523
 prow.: Ex Biblioth[eca] Soc[ietatis] Liter[arum] Curon[ensis] – piecz.
 opr.: karton, XVIII w.

136. Westphal, Andreas

Mittel wider die Seuche unter dem Rind=Vieh.

Greifswald: bey Hieronymus Johann Struck, 1746; 28 s.; 8°

sygn.: 96497

prow.: Ex Bibl[iotheca] Reg[ia] Vniversit[atis] Gryphiswald[iae] – piecz.

opr. karton, marmurek, grzbiet płócienny, XIX w.

137. Wichmann, Christian August

Ueber die natürlichsten Mittel, dem Landmanne die Stallfütterung zu erleichtern Ein Non-Accessit über eine Preisfrage der Leipziger Oekonomischen Societät.

Leipzig: in der Joh. Gottfried Müllerschen Buchhandlung, 1784

sygn.: 273501; wspólopr. z 273502

prow.: Regierungs- Bibliothek zu Oppeln (Opole) – piecz.

opr.: karton, XVIII w.

138. Winter von Adlersflügel, Georg Simon

Georgii Simonis Winteri de Adlersflügel Tractatio Nova Et Auctior De Re Equaria Tractatio nova et auctior de re equaria Complectens partes tres. Quarum Prima Agit de Rei Equariæ commodis & utilitate [...]. Secunda, De Natione, Defectibus, Forma, Coloribus, Signis, & ætate Admisarii & Equæ [...]. Tertia, De Persona & Officio Perorigæ, Hippocomi [...], Clauditur Volumen Descriptione Pharmacothecæ Equariæ Georg Simon Winters von Adlersflügel Neuer und vermehrter Tractat von der Stuterey oder Fohlen-Zucht Stuterey, das ist neue wolbestellte Fohlen-Zucht in drey haupt-Theile unterschieden. [...]

Nürnberg: Wolfgang Moritz Endters, 1703; [21], 223 s., 1–3, 26–33 tabl.; 2°

sygn.: 280064

prow.: Sczanieccy z Nawry – piecz.

opr.: karton, biały pergamin, XVIII w.

def.: brak tabl. 4–25

139. Wolstein, Johann Gottlieb

Das Buch von den Seuchen und Krankheiten des Hornviehes, der Schaafe und der Schweine für die Einwohner auf dem Lande. Auf Verordnung einer hohen Landesregierung verfasst [...].

Wien: bei Georg Trummers Wittwe, 1791; 116, [4] s.; 8°

sygn.: 271094

prow.: zb. zab.

opr.: karton, XVIII w.

140. Wolstein, Johann Gottlieb

Das Buch von innerlichen Krankheiten der Füllen, der Kriegs- und Bürgerpferde.

Wien: bey Rud. Gräffer, 1787; 359 s.; 8°

sygn.: 271439

prow.: Fürstliche Bibliothek Koschentin – piecz.

opr.: karton, XVIII w.

141. Wolstein, Johann Gottlieb

Das Buch von Viehseuchen für Bauern.

Wien: Joseph Edlen von Kurzbeck, 1783; 24, [72] s.; 8°

sygn.: 265205

prow.: Ex Biblioth[eca] Soc[ietatis] Liter[arum] Curon[ensis] – piecz.

opr.: karton, brak dolnej okładziny, XVIII w.

142. Wolstein, Johann Gottlieb

Die Bücher der Wundarzney der Thiere.

2. verm. u. verb. Auflage

Wien: Franz Seizer, 1793; 316, [4] s.; 8°

sygn.: 265697

prow.: zb. zab.

opr.: brak, obcięcia kart czerwone

143. Wolstein, Johann Gottlieb

Unterricht für Fahenschmide, über die Verletzungen, die den Pferden durch Waffen zugefügt werden.

Wien: Joseph Edlen von Kurzböck, 1779; 204 s., [4] s.; 8°.

sygn.: 265844

prow.: Fürstliche Bibliothek Koschentin – piecz.

opr.: brak

144. Wolstein, Johann Gottlieb

Unterricht für Fahenschmide, über die Verletzungen, die den Pferden durch Waffen zugefügt werden.

Neue Auflage

Wien: bey Joseph Comesina & Comp.: 1796; 145, [3] s.; 8°

sygn.: 265695

prow.: Fürstliche Bibliothek Koschentin – piecz.

opr.: brak, obcięcia kart czerwone

145. Zehentner, J. C.

Kurzer und gründlicher Unterricht von der Pferdezucht wie auch die Art und Weise, wie die Gestüte in bessere Verfassung zu bringen das der Landesherr sowol, als die Einwohner, grossen Nutzen davon haben können, aus eigener Erfahrung angewiesen wird.

Berlin: Christian Friedrich Voß, 1754; [32], 176 s.; 8°

sygn.: 273053; współopr. z 273052

prow. i opr. zob. nr 2

Bibliografia

Chlewicka, Aldona. 2000. „Aniela Potulicka, działaczka społeczna, patriotka i bibliofilka,” W *Partnerka, matka, opiekunka. Status kobiety w dziejach nowożytnych od XVI do XX wieku*, red. K. Jakubiak, 335–347. Bydgoszcz: Wydawnictwa Uczelniane WSP.

Eis, Gerhard. 1960. *Meister Albrants Roßarzneibuch: Verzeichnis der Handschriften. Text der ältesten Fassung. Literaturverzeichnis*. Konstanz: Terra-Verlag.

Eis, Gerhard. 1985. *Meister Albrants Roßarzneibuch im deutschen Osten. Mit einem Nachwort zur Neuauflage*. Hildesheim: Olms.

Eis, Gerhard. 1967. *Mittelalterliche Fachliteratur*. Stuttgart: Metzler.

Eis, Gerhard. 1982. *Medizinische Fachprosa des späten Mittelalters und der frühen Neuzeit*. Amsterdam: Rodopi.

Goszczyk, Edward. 2008. *Panowie na Koszęcinie: od dziejów najdawniejszych po Zespół „Śląsk”*, Koszęcin: Zespół Pieśni i Tańca „Śląsk” im. Stanisława Hadyny – Śląskie Centrum Edukacji Regionalnej.

Grysińska, Katarzyna. 2007. „Ziemianie a nauka. Fundacje na rzecz nauki polskiej tworzone przez wielkich posiadaczy ziemskich na przykładzie Fundacji Potulickiej i Fundacji Smoguleckiej,” W *Kujawsko-Pomorskie rodowody wybitnych uczonych*, red. Z. Biegański, W. Jastrzębski, 107–137. Bydgoszcz: Bydgoskie Towarzystwo Naukowe.

Hoche, Richard. 1888. Rehdantz, *Karl Otto Albert*, in: *Allgemeine Deutsche Biographie*, Bd. 27. 587–588 [Online-Version]; URL: <https://www.deutsche-biographie.de/pnd104366710.html#adbcontent>.

Janeczek, Maciej, Aleksander Chrószcz, Tomasz Ożóg i Norbert Pospieszny. 2012. *Historia weterynarii i deontologia*. Warszawa: Powszechnie Wydawnictwo Rolnicze i Leśne.

Katalog druków XV i XVI wieku w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. 2018. T. 8, *Zbiorczy indeks proveniencyjny*, red. M. Cubrzyńska-Leonarczyk, Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.

Komorowski, Manfred. 1980. „Das Schicksal der Staats- und Universitätsbibliothek Königsberg.” *Bibliothek Forschung und Praxis* 4: 145.

Krupa, Sławomira. 2007. „Dzieje rodziny Hohenlohe-Ingelfingen z Koszęcina w świetle dokumentów przechowywanych w Archiwum Państwowym w Katowicach.” *Szkice Archiwalno-Historyczne* 3: 67–88.

Milewska-Kozłowska, Joanna. 2004. „Kolekcja proveniencji greifswaldzkiej w zbiorach Biblioteki UMK w Toruniu.” *Rocznik Toruński* 4: 95–102.

Milewska-Kozłowska, Joanna, Maria Strutyńska, i Bożena Bednarek-Michalska. 2004. *Collections of Greifswald provenance at the NCU Library in Toruń*. Toruń: Nicolaus Copernicus University Library. <https://kpbc.ukw.edu.pl/dlibra/publication/2076/edition/2468/content>.

Możdżeń, Julia, Elżbieta Hudzik. 2019. „Cenne zbiory weterynaryjne.” *Głos Uczelni* 1–2: 25–26.

Mycio, Andrzej. 2011. „Neue Quellen zur Geschichte der Deutschbalten. Zu Archivalien in der Universitätsbibliothek in Thorn (Toruń).” *Zeitschrift für Ostforschung* 30 (3): 418–429.

Mycio, Andrzej. 2012. „Nowożytny rękopisy w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu.” *Czasy Nowożytne* 25: 193–208.

Mycio, Andrzej. 2009–2010. „Struktura proveniencyjna rękopisów pochodzących z tak zwanych zbiorów zabezpieczonych w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu.” *Folia Toruniensia* 9–10: 45–55.

Mycio, Andrzej. 2013. „Znaczenie kodeksu rękopiśmiennego w XVIII-wiecznej Europie na przykładzie biblioteki historyka Pomorza Ludwiga Wilhelma Brüggemanna”. W *Książka i prasa w kulturze*, red. K. Domańska, B. Iwańska-Cieślak, 52–67. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.

Mycio, Andrzej. 2009–2010. „Struktura proveniencyjna rękopisów pochodzących z tak zwanych zbiorów zabezpieczonych w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu”, *Folia Torunensia* 9–10: 45–55.

Perenc, Aleksander. 1958. *Historia lecznictwa zwierząt w Polsce*, wyd. 2, oprac. i uzupełn. K. Millak. Wrocław–Warszawa: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Perenc, Aleksander. 1955. *Pierwsze druki weterynaryjne w Polsce*. Lublin: nakładem Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.

Pfefferkorn, Oliver. 2011. „Die Textsorte Rossarzneibuch in frühneuhochdeutschen Handschriften und Drucken”. W *Frühneuhochdeutsch – Aufgaben und Probleme seiner linguistischen Beschreibung*, hrsg. v. A. Lobenstein-Reichmann, O. Reichmann, 583–610. Hildesheim: Olms.

Przybyłowa, Janina. 1968. „Z dziejów Biblioteki Sczanieckich w Nawrze.” *Zeszyty Naukowe UMK, Nauki Humanistyczno-Społeczne* 29, *Nauka o książce* 5: 69–89.

Schrader, Georg Wilhelm. 1967. *Biographisch-literarisches Lexicon der Thierärzte aller Zeiten und Länder: sowie der Naturforscher, Aerzte, Landwirthe, Stallmeister u.s.w., welche sich um die Thierheilkunde verdient gemacht haben*, gesammelt v. G. W. Schrader, vervollständigt und hrsg. v. E. Hering, Nachdr. d. Orig.-Ausg. 1863. Leipzig: Zentral-Antiquariat der Deutschen Demokratischen Republik.

Skrzypek, W. 1991. „Pierwsze wydanie «Historii lecznictwa zwierząt w Polsce...» sukcesem autorskim Aleksandra Perenca”, *Medycyna Weterynaryjna* 47: 44–45.

Strutyńska, Maria. 2011. „Badania proveniencyjne starych druków w Bibliotece UMK w Toruniu”, *Folia Torunensia* 11: 53–60.

Strutyńska, Maria. 1999. *Struktura proveniencyjna zbioru starych druków Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu. Przewodnik po zespołach. Problemy badawcze i metodologiczne*, Toruń: Wydawnictwo UMK.

Tondel, Janusz. 1992. *Biblioteka Zamkowa (1529–1568) księcia Albrechta Pruskiego w Królewcu*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK.

Tondel, Janusz. 2001. *Książka w dawnym Królewcu Pruskim*, Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK.

Tondel, Janusz. 1992. „Nova bibliotheca w Królewcu w latach rządów księcia Albrechta Pruskiego: jej charakter i znaczenie.” *Studia o bibliotekach i zbiorach polskich* 3: 7–15.

Tondel, Janusz. 1992. „Źródła zaopatrywania Nowej Biblioteki w Królewcu w okresie rządów księcia Albrechta Pruskiego.” *Z badań nad Polskimi Księgozbiorami Historycznymi* 13: 41–79,

Walter, Alex. 2008. “Die Königsberger Universitätsbibliothek in der Frühen Neuzeit. Grundzüge ihrer Geschichte, bibliotheksgeschichtliche Quellen, Perspektiven der Forschung.” W *Die Universität Königsberg in der Frühen Neuzeit*, hrsg. v. H. Marti, M. Komorowski, 264–305. Köln–Weimar–Wien: Böhlau Verlag.

Wrąclawek, Sławomira. 1998. „Kancelaria i archiwum książąt Hohenlohe-Ingelfingen z Koszęcina”, *Szkice Archiwalno-Historyczne* 1: 137–146.

Żywulski, Łukasz. 2010. „Stan badań nad kolekcją druków pochodzących z biblioteki kościoła parafialnego w Galinach k. Bartoszyca” W *Studia z dziejów książki i prasy – przegląd badań za lata 2007–2010. Praca zbiorowa*, red. Z. Kropidłowski, D. Spychała, K. Wodniak, 159–175. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.

Żywulski, Łukasz. 2009. „Odkryta na nowo biblioteka kościoła parafialnego w Galinach w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu.” *Komunikaty Mazursko-Warmińskie* 4: 587–591.

Przystłany: 30 I 2020

Zaakceptowany: 27 VIII 2020

Julia Możdżeń

University of Gdańsk. Faculty of History

e-mail: julia.mozdzen@ug.edu.pl

ORCID ID: 0000-0003-4932-5546

Julia Możdżeń, PhD, is a graduate of history and ethnology of Nicolaus Copernicus University in Toruń; until 2019 she worked at the Special Collections Department of the University Library in Toruń, in the Old Print Room. Currently employed at the Institute of History at the University of Gdańsk. Research interests: literacy in cities in the 15th and 16th centuries and the perceptions of the inhabitants of the former Prussian lands. She also deals with the editing of sources for the history of Gdańsk and Toruń in the first half of the 16th century. Currently, she manages the NCN grant entitled „Normalizing social reality in medieval and early modern Toruń”, carried out at the Scientific Society in Toruń.

Old prints and veterinary manuscripts in the collections of the University Library in Toruń. Catalogue

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/FT.2020.009>

The text is available under a Creative Commons Attribution-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-ND 4.0).

K

eywords: old prints from the 16th to the 18th centuries; veterinary medicine, animal breeding; University Library in Toruń; secured files

S

ummary: The article is the result of the work connected with the preparation of an occasional exhibition related to the opening of the Veterinary Center at Nicolaus Copernicus University in Toruń in the 2018–2019 academic year. At that time, a rich collection of old prints on veterinary issues, which became the basis for the creation of the presented catalogue, was exhibited. The author collects not only titles strictly related to the treatment of animals, but also their breeding and care. The collections of the University Library in Toruń turned out to be quite numerous. Especially the Enlightenment veterinary literature presents a high scientific level, rich in the works of the founders and professors of famous French, German and Polish veterinary schools of the 18th century, e.g. Claude Bourgelat, Johann Christian Polycarp Erxleben, Jakub Gottlieb Wolstein or Krzysztof Kluk. The introductory part of the article discusses the copies that are most valuable in terms of science and provenance. The author also presents hippatrical collections from the library of the von Hohenlohe-Ingelfingen princes from the palace in Koszęcin. This provenance along with the fragments of the library of the Potulicki family and Greek-language scholar Karl Otto Rehdantz have been so far unknown.

Julia Mozdzeń

University of Gdańsk. Faculty of History

e-mail: julia.mozdzen@ug.edu.pl

ORCID ID: 0000-0003-4932-5546

Dr. Julia Mozdzeń absolvierte die Studiengänge Geschichte und Ethnologie an der Nikolaus-Kopernikus-Universität in Thorn, bis 2019 arbeitete sie in der Rara-Abteilung der Universitätsbibliothek in Thorn, im Kabinett der Alten Drucke. Zurzeit arbeitet sie im Institut für Geschichte der Universität Danzig. Forschungsinteresse: die Schreibfähigkeit in den Städten im 15. und 16. Jh. sowie die Weltvorstellungen der Einwohner der alten preußischen Gebiete. Sie befasst sich auch mit dem Editionswesen der historischen Quellen aus Danzig und Thorn aus der ersten Hälfte des 16. Jahrhunderts. Derzeit leitet sie das Projekt des Nationalen Wissenschaftszentrums „Normowanie społecznej rzeczywistości w średniowiecznym i wczesnonowożytnym Toruniu“ [Die Normierung der sozialen Wirklichkeit im mittelalterlichen und frühneuzeitlichen Thorn], realisiert in der Wissenschaftsgesellschaft zu Thorn.

Die alten Drucke und Handschriften zur Tiermedizin in den Beständen der Universitätsbibliothek in Thorn. Ein Katalog

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/FT.2020.009>

Dieser Text wird unter der Creative Commons-Lizenz Namensnennung-Keine Bearbeitungen 4.0 International (CC BY-ND 4.0) veröffentlicht.

S **tichworte:** alte Drucke 16.–18. Jh.; Tiermedizin; Tierzucht; Universitätsbibliothek in Thorn; gesicherte Bestände

Z **usammenfassung:** Der Artikel geht auf die Vorbereitung einer Gelegenheitsausstellung und die Eröffnung des Zentrums für Tiermedizin an der Nikolaus-Kopernikus-Universität in Thorn im akademischen Jahr 2018/2019 zurück. Man zeigte damals u.a. eine reiche Sammlung von alten Drucken aus dem Bereich der Tiermedizin, die als Grundlage des im Beitrag dargestellten Katalogs dienten. Die Autorin zeigt darin einige Exemplare, die sich nicht nur auf die Problematik der Tiermedizin, sondern auch auf die der Tierzucht und -haltung beziehen. Die Bestände der Universitätsbibliothek in Thorn sind zahlreich. Insbesondere das Aufklärungsschrifttum zur Tiermedizin weist ein hohes wissenschaftliches Niveau dieser Zeit nach und ist reich an Werken der Begründer und Professoren von berühmten französischen, deutschen und polnischen Tiermedizinischen Schulen aus dem 18. Jahrhundert, wie etwa Claude Bourgelat, Johann Christian Polycarp Erleben, Jakob Gottlieb Wolstein oder Krzysztof Kluk. Der Ausgangsteil des Artikels schildert die aus der wissenschaftlichen Sicht und wegen der Herkunft wertvollsten Exemplare. Die Autorin präsentiert darüber hinaus die in der Universitätsbibliothek in Thorn entdeckten Bestände zur Pferdehaltung aus der Bibliothek der Fürsten von Hohenlohe-Ingelfingen aus dem Palast in Koszęcin. Diese Provenienz war bisher unbekannt, ähnlich wie die Fragmente der Bibliothek der Familie Potulicki sowie des Griechenland-Kenners Karl Otton Rehdantz.